

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

Tractatus IV. De Adoratone, qua Summum Pontificem Catholici
venerantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

TRACTATUS QVARTVS,

DE

ADORATIONE,
QVA SVMMVM PONTIFICEM
Catholici venerantur.

RESOLVTIO PRIMA.

An sit licita adoratio, quam Christi fideles Summo Pontifici præbent?

Et negatiua sententia Hæreticorum assertur? Ex p. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 1.

§. 1.

HÆRETICI hostes infensi Romani Pontificis prorsus variis scommatibus, & diuersis adorationem Pontificiam impetunt, ac lacerant; & ideò Theodorus Rein- hingh. in tract. de regim. sacul.

& Ecclesiast. lib. 1. claus. 2. c. 4. num. 55. sic ait: Pontifices se profitentur seruos seruorum verbotenus, re ipsa tamen volunt esse domini dominantium, & habere ius Regis Regum, Iason in *l. rescripta*, Cod. de præ. imper. offer. vnde Iacob. Fab. in præf. insit. Ergo Papa in verbis se dicit seruum seruorum, de facto tamen se adorari permittit. An non hoc est, humili- tatis vestes, in superbiæ, & ambitionis stolam con- uertere? Huc pertinet, quod verissimè simul, ac vetustissimè dixit Cornel. Agrip. omnium admirabi- limum admirationem hoc vincit, quòd nostri Sacer- dotes iisdem mediis se Cælum posse ascendere pu- tant, quibus olim Lucifer Cælo decidit, vt refert Meiser de regim. Eccles. concl. 143. Gregorium Ma- gnum primum se seruum seruorum Dei appellasse, & Constantinopolitano Patriarchæ vniuersalis Epi- scopi titulum decreto abrogasse, Quæ verò huius assumpti tituli causa me latet: id tamen ex historia sacra occurrit, quod Noë describens filium suum Cham maledicendo imprecatur, quòd futurus sit seruus seruorum fratribus suis *Genes. 9. v. 25*. Hæc ille vitulenter contra Pontificem euomuit, & alij eius- dem farinae homines probant hanc sententiam. Pri- mò exemplo D. Petri; nam vt scribit S. Lucas *Act. 10*. Factum est cum introisset Petrus, obuius ei venit Cornelius, & prociens ad pedes eius adorauit; sed statim Petrus hanc adorationem recusauit; sub- dit enim ibi S. Lucas: Petrus autem eleuauit eum, dicens: surge, & ego ipse homo sum: Ergo asse- runt hæretici, ex hoc facto apparet damnandam esse Pontificum exorbitantiam, qui honorem, quem sibi D. Petrus admittente recusauit, ipsi ab omnibus ad se accedentibus exigunt, & requirunt. Hinc no- tant Historici superbiæ Heliogabali; vnde Lam- prid. in *Alex. Imper.* ait: Ipse se adorare vetuit, cum eum cepisset Heliogabalius more Pesarum; & Eu- trop. *l. 9. de Diocl.* Adorari se iussit, cum autem eum cuncti salutarent. Rectè itaque Paulus, & Barna- bæs à Lycaonijs recusarunt adorari. *Act. 10*. Et

Angelus non permisit Ioanni, vt ad suos pedes pro- cumberet, quia eius fuisse conseruum assererat, *Apocalyp. 10*. & Mardocheus noluit genuflectere Aman, *Ester 3. & 13*. & tamen Pontifex, qui seruus seruorum nominatur, egregium adorationis cul- tum non solum non respuit, sed etiam exigit, & admittit. Hæc, & alia similia euomunt hæretici con- tra Romanos Pontifices more solito: Et maximè conuictis afficiunt morem illum Pontificis, qui cum à fidelibus genuflexis adoratur, porrigit eis pedem Cruce signatum, vnde nebulones exclamant, Im- peratores, & Reges portant Crucem super eorum capita, & diademata; Pontifex verò Romanus por- tat illam in pedibus, & ideò Papius Masson. *l. 9. de Episcop. Urbis*. adducit verba Iacobi Fabri super Institutum Iustiniani sic asserentis; Papa in verbis se dicit seruum seruorum se nominando; de facto tamen se adorari permittit, quod Angelus in Apo- calypsi refugit. Videtur autem id dicere quasi dam- nans consuetudinem, moremque eorum, qui di- mississimè procumbunt ad pedes Pontificios, vt signum Crucis in superficie serici calcei intextum deosculentur: qui mos an sit antiquissimus nescio; nondum enim omnia legi, sed hoc scio, consue- dinem illam Cisalpinis populis minus probari, quàm Italicæ genti, ad huius generis obsequia, & demissiones nata, illamque constitutionem Impe- ratorum Theodosij, & Valentiniæ, quam Eudo- xio Præfecto prætorio scribunt, non erit, opinor, superuacuum, atque inutile huic loco intextere *ex lib. 2. Codicis Iustinian.* seu Pontifices volent ea teneri, seu nolent; paria enim sunt in calceo Crucem ge- stare, atque humi eam pingere. Cum sit nobis cura diligens per omnia superni Numinis Religionem tueri, signum Saluatoris Christi nemini licere vel in solo, vel in silice, vel in marbotibus humi po- sitis insculpere, vel pingere, sed quocumque repe- ritur, tolli, grauissima pœna multando eos, qui contrarium statutis nostris tentauerint, specialiter imperamus. Dat. 12. Kal. Iun. Herio, & Aradabri Coss. Hæc Papius, quæ quidem valde miror, Catholicum scriptorem dixisse, & illa acriter non impugnasse.

RESOL. II.

Ad supradictos errores repellendos supponitur, quanam sit adoratio, quomodo distinguatur; & actus, per quos exercetur, explicentur? Ex part. 1. tract. 1. addit. 2. Ref. etiam 1.

§. 1. Sed ad ipsos repellendos suppono ea, quæ doctè, vt semper solet, obseruat Lessius *de iust. lib. 2. cap. 38.*

cap. 38. dub. 1. num. 4. ubi sic ait : Adoratio proprie nihil est aliud, quam honor externo corporis gestu exhibitus, vt genuflexione, capitis apertione, inclinatione, osculo manus, & pedum, corporis in terram prostratione, &c. his enim, & similibus modis alios honoramus, testamur enim nostram submissionem, & alterius excellentiam. Itaque adoratio proprie consistit in externo illo gestu, quatenus est signum internæ estimationis, reuerentiae, & submissionis erga alterum, & consequenter illius quoque excellentiae.

2. Notandum est etiam, omnem externam adorationem secundum se esse diaphoram, & posse tam creaturis, quam Deo exhiberi, nam genuflexio, & totius corporis in terram prostratio (quæ summæ videntur adorationes) etiam hominibus exhiberi solent: vt scripturis patet *Genes. 43. & 50. 3. Reg. 1. 4. & Reg. 4. Act. 10.* Itaque à sola intentione pender, quòd per hæc, ista, vel illa honoris species deferatur; si enim externa illa submissionis nota intendas te alteri submittere tanquam Deo, & testari eius diuinitatem, erit cultus latriæ; si vt amico Dei, erit dulix; si vt viro sapienti, potenti, erit obseruantia politica. Vnde idem actus externus, quatenus successiue potest procedere à diuersa intentione, & accipi vt signum diuersæ excellentiæ in honoratis, & diuersæ existimationis reuerentiæ, & submissionis in honorante, potest successiue esse actus latriæ, dulix, & obseruantia politica.

3. Dicendum est itaque quòd nomen adorationis commune est cultui exhibitio Deo, Angelis, & hominibus vt ex Scriptura sacra constat, *Deuter. 10. 6. & Math. 4.* Nomen adorationis pro cultu tantum Deo exhibitum vsurpatur: At *Gen. 19.* applicatur ad Angelorum cultum; vidit enim Loth duos Angelos, surrexit, & iust obuiam iis, adorauitque pronus in terram. Sed *3. Reg. 3. & alibi,* sæpè accipitur adoratio pro reuerentia hominibus facta.

4. Definitur adoratio in genere, vt sit submittio, & recognitio excellentiæ personæ adoratæ ex affectu illam sic recognoscendi, sic omnes DD. ex *Damasc. or. 1. de imag. propè ab initio, & orat.* Potest ergo hæc adoratio Deo, & creaturis fieri, quia in Deo, & creaturis excellentia reperitur adoratione digna. Si adoratio fiat Deo, erit submittio Deo tanquam supremo Principi, & infinite perfecto, ex affectu illum sic recognoscendi. At si adoratio homini, vel Angelo fiat, erit submittio proueniens ex recognitione creaturæ excellentiæ. Quapropter cum creata excellentia, & increata omnino diuersa sint, adoratio creaturæ excellentiæ; & increatæ omnino differunt. Vnde sancti ad eam distinctionem variis nominibus vtuntur, & adorationem Dei vocant latriam, & adorationem Sanctorum duliam; eam verò, quæ B. Virgini fit, hyperdulam, quia intra latitudinem creaturæ excellentiæ omnium est excellentissima.

5. Notum est etiam, quòd præter supradictam distinctionem adorationis, alia est communis distinctio adorationis absoluta, & respectiua. Adoratio absoluta est illa, qua quis alteri se submittit ob excellentiam illius, quæ adoratio soli creaturæ rationali, & intellectuali conuenire potest, quia sola illa capax est virtutis, sanctitatis, dominij, &c. quæ sunt qualitates constituentes obiectum dignum adoratione, solaque illa includere submissionem potest. Respectiua adoratio est, quæ fit alteri non propter excellentiam in illo residentem, sed propter respectum, quem habet ad aliud, & ratione cuius indicatur honore dignus: hæc igitur rebus inanimatis conuenire potest, quia non sicut in illis, sed transit, & refertur ad personas,

ad quas illæ res inanimatæ respiciunt, vt contingit in adoratione Imaginum; sic Suarez *tom. 1. in part. 3. disp. 5. sect. 2. in fin. Azor. 1. part. 19. cap. 5. qu. 4. Bonac. tom. 2. disp. 3. de ador. punct. 1. in fin. Valquez de ador. disp. 3. cap. 3. in princ. & hæc omnia docent Suar. in 3. part. tom. 1. disp. 5. 1. sect. 2. tom. 2. Caltrus Palus tra. 8. disp. 1. punct. 1. Valquez de ador. disp. 3. cap. 3. Becan. de iust. c. 84. & communiter Theologi, Baldellus *to. 2. l. 3. disp. 2. Malder. de iust. tract. 10. cap. 5. dub. 3. Wig. de iust. tract. 3. cap. 3. dub. 1.**

RESOL. III.

Contra Hæreticos Summum Pontificem semper in Ecclesia fuisse adoratum genuflexione, pedum osculatione, &c. demonstratur? Ex part. 11. tract. addit. 1. Resolut. 3.

§. 1. **H**is suppositis assero contra Hæreticos, licitè Summum Pontificem genuflexione, & osculatione pedum in Ecclesia semper adoratum fuisse propter excellentiam eius dignitatis: adoratio enim eo modo vt supra diximus, non solum Deo, sed etiam creaturis viuentibus competit: Quod Christi fideles intendunt facere, quando pedes Rom. Pontificis osculantur; vnde Magist. Raphaël de la Torr, insignis Theologus Dominicanus in *2. 2. D. Tho. tom. 2. quest. 84. art. 5. disp. 5. num. 26.* sic ait: Ex omnibus dictis in hoc discursu colligimus, osculari quempiam ad adorationem pertinere: similiter esse adorandi genus osculari sanctorum ossa, ac reliquias, vestes sacras, calices, Sacerdotum manus, Summi Pontificis pedes, & ad adorationem Religiosam pertinuisse olim, & modò etiam in Ecclesia Christi obseruari. Ita ille.

2. Adducā aliqua exempla, quæ contra hæreticos hunc morem adorandi Pontificem genibus flexis, eiusque pedes osculando, semper in Ecclesia apud fideles extitisse manifestè demonstrant. Et primò apud Surium *tom. 5. die 3. Maij* habetur: Ostium aperiens Quirinus (sic verbatim acta ferunt) Sanctum vidit Alexandrum; itaque procidens ad pedes eius: Et infra: Fecit ita Quirinus, & osculatus pedes S. Alexandri dixit, &c.

3. Secundò Baronius *sub anno Christi 294.* hæc asserit: Rediens verò Claudius domum, cum hæc omnia Præpedignæ vxori nuntiasset, illa cum diu ante de fide Christiana sectanda consilium iniisset, sed viri impietate perterrita destitisset, audita viri tanta facta à Deo mutatione, repente ad Caium Papam se contulit, ad pedesque procidens, eosque ex more (vt acta habent) exosculata, æquè se ad fidem recipi postulauit. Aderat cum eo & Susanna, quæ eam amantèr suscepit. Vbi potissimum verba illa perpendi debent, *eosque ex more exosculata.* Ex his siquidem fit perspicuum, constantem iam olim antea fuisse morem eorum, qui ad Romani Pontificis præsentiam accedebant, aliquid gratiæ peturi, acclines, & pronos eiusdem aduolui pedibus, eosque cum osculis venerari.

4. Tertio probatur ex *epist. Oriental. Episcop. ad Symmach. Papam ann. 512.* directæ pro ipsorum in gratiam Apostolicæ Sedis susceptione. In hac enim sic venerandi, ac supplices, ipsum ad Symmachum Papam eloquuntur: Festina in auxilium nostrum, sciens sanctissime (sicut in principio dictum est) quia non opus habent sani medico, sed malè habentes. Quòd si parua existeret ægrotudo, nos forsitan ad spirituum nostrum medicum curteremus, quatenus & passio-

nes bonorum medicorum, id est gloriosorum Christi discipulorum, vestrorumque Doctorum, & sancta adorare tua vestigia, & praevaricationis medicinam, & delicti remissionem de tuo sancto ore suscipere.

5. Quarto, Anastasius Bibliothecarius in *elect. Leonis IV.* quae facta est anno 847. eundem ei cultum ex auito more fuisse exhibitum non modò à Clero, sed & à sacris proceribus, qui tum adfuerunt. Tunc omnes pergentes (inquit) cum gaudio multaque auditatis laetitia ad Ecclesiam, in qua degebat beatorum quatuor Coronatorum, eum coactum, iuvitumque exinde abstrahentes cum hymnis, laudibusque praecipuis ad Lateran. Patriarchium perduxerunt, qui morem conferuantes antiquum omnes (eius) osculari sunt pedes.

6. Et tandem non deseram hic apponere ea quae narrat Paulus *Emilius in sua hist. de gestis Franc.* loquens de Pipino Rege, & Stephano III. Papa; sic enim inquit: Pontifici in Galliam venienti, officij causa amplissimus, ac nobilissimus quisque ad primos fines occurrere Principes comitatus Carolo adolescentulo, cui sua virtus, felicitasque magni postea nomen indidit. Et Pipinus tertium à Carisiaco oppido obuiam progressus, pedes, ut ferunt, exosculatus, coëtere non potuit, quin in equo salientem ipse pedibus ad fratrum profectus, in regiam deduceret.

Et Alcuinus, ut vult Canisius *tom. 6. antiqua lectio.* in quodam poemate loquens de Carolo Magno, sic eccinit:

*Exemplo properans Carolus veneratus adorat
Pontificem, &c.*

7. Quintò, pater exemplo Philippi Regis cum filio Ludouico; sic enim refert Sugerius in *lib. de vita eiusdem Ludou. cognomeno Grossi*; occurrit itaque ei ibidem Rex Philippus, & Dominus Ludouicus grantante, & votivè amore Dei maiestatem regiam pedibus eius incurvantes; quemadmodum consueverunt ad sepulchrum piscatoris Petri Reges submisso diademate inclinari; quos Dominus Papa manu erigens tanquam deuotissimos Apostolorum filios ante se residere fecit. De Ludouico verò Rege sic asserit Sugerius: Vt autem usque S. Benedictum super Ligerim descendit, Dominus Rex cum Regina, & filiis occurrentes, nobilem, & diademate sapius coronatum verticem, tanquam ad sepulchrum Petri inclinans, pedibus eius procumbit, catholicum affectum, & deuoti seruitij affectum ei, & Ecclesiae promittit. Cuius exemplo & Rex Angliae Henricus ei Carnotum occurrentes, deuotissime pedibus eius prostratus, votiuam sui, suorumque in terra sua susceptionem; & obedientiae filialis promittit plenitudinem, &c.

Et ne in aliena vitula arare videar, hæc, & alia plura exempla inuenies apud eruditissimum Andream Sauslay Gallum in *append. de oscul. ped. Summi Pont. art. 3. per tot.* post suam *Encyclopediam* Episcopalem impressam.

8. Quod ante ipsum hoc etiam vatis exemplis firmauerat Ioseph Steph. Episc. Vastensis Hispan. in *lib. de oscul. ped. Rom. Pontif. cap. 17. per tot.* Et omnia ab ipsis *superius* dicta paucis complectens sic asserit Cornel. à Lapide *Isai. cap. 49. vers. 23.* Iustinus Imperator veniente Io. Pontifice Constantiopolim, cum tota vrbe illi obuiam processit, & ad pedes eius procubuit, detrahensque sibi insignia Augustalia, proci-densque suppliciter petiit, ut illis rursus ipsum adoraret. Iustinianus Imper. Niceæ ad Constantini Pontif. pedes procubuit, eosque est osculatus. Idem fecit Carolus Magn. Romæ anno Christi 774. & eius auus Pipinus Steph. II. Pont. venienti in Franciam anno Christi 754. Idem fecit Ludou. Pius Caroli filius Ser-

gio II. Pontif. anno Christi 844. Ita ille, cui etiam adde Thom. Boz. *de signis Eccl. tom. 2. signo. 86.*

9. Et tandem ad confirmationem supradictorum non deseram hic apponere verba Innoc. III. *qui lib. 2. Myster. Missæ cap. 27.* cum hanc osculandi pedum consuetudinem huius facti exemplo, & imitatione deduxisset, ita ait: Subdiaconus, vel Diaconus non manus, sed pedes Romani Pontificis osculatur, ut Summo Pontifici summam exhibeat reuerentiam, & eum illius ostendat esse Vicarium, cuius pedes osculatur mulier illa, quæ erat in ciuitate peccatrix; Adorandum est enim scabellum pedum eius, quoniam sanctum est, cuius pedes tenentes mulieres resurgentem à mortuis adorauerunt. Et *l. 2. Myster. Missæ cap. 30.* aliam hand ferè dissimilem huius rei causam adduxit his verbis: Quod autem Subdiaconus cum Acolytho ad Episcopum accedit, illud insinuat, quòd Ioannes cum audisset in vinculis opera Christi, duos ex discipulis suis misit, Quia verò dextera Domini facit virtutem, idèd Subdiaconus osculatur dexteram; quia verò per visa miracula cognouit hunc esse, de quo Magister prædixerat, qui post me venit ante me factus est, cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, pronus ad pedes calceamentum Romani Pontificis osculatur.

10. Hanc verò consuetudinem vetustissimam fuisse ex ordine Romano ante Gelasium Papam conscripto, & edito, aperte, & palam confirmari potest. Nam in ordine processionis ita constituitur: Diaconus osculans pedes Pontificis, petitaque benedictione venit ante Altare. In ordine verò qualiter Missa celebratur: deindè Diaconus osculatur pedes Pontificis, & tacite dicit Pontifex, Dominus sit in corde tuo. Et in ordine, qui in aliis Ecclesiis seruari debet, ita habetur: Accedit Archidiaconus, & genuflexo ante Episcopum, tagat vestimenta eius, præbens se ad pedem, reuertatur, & paulò post accedat Diaconus, & adorato altari genuflexus ante Episcopum, accipiat benedictionem, & præbens se ad pedes eius, & exhibente manù Episcopo, eam osculatur; ita quòd in aliis Ecclesiis Diaconus se promptum ad pedem Episcopi osculandum præbeat necesse est, cum tantum manum osculari debeat, in Ecclesia verò Romana, vbi Apostolica viget auctoritas, pedem venerari oportet: Et tamen claudam hanc resolutionem cum verbis Io. Lorini in *Act. Apost. cap. 10. v. 25.* sic asserentis: Exploratissimum est, hanc osculi pedum Pontificis honorem, Pontifici detulisse ex Imperatoribus Iustinum seniore, Iustinianum II. Federicum I. (& si ad osculum pedum non est ante admissus, quam officio fungi more maiorum compelleretur, Constantini præsertim Magni exemplo) & posteriores deinceps omnes, ut omittantur Reges Pipinus, Carolus Magnus, & tam multi alij, sed & inter privilegia Romani Pontificis Gregorius VII. sanctitate conspicuus nono loco illud recensuit, quòd solius Papæ pedes omnes Principes deosculentur.

11. Tam inde etiam ferè ab Innocentij III. tempore, communi Principum omnium vsu litteræ præscriptæ ad Pontificem in salutatione, pedum exosculationem continent. Trita est quoque illa adiurandi, & obsecrandi venerabilem personam formula, *per vestigia tua.* Habent ita acta perantiqua Susannæ Martyris, Præpeditam Caij Pontificij de more pedes osculatam. Hæc omnia Lorinus.

RESOL. IV.

*Supradicta adoratio Pontificis non solum perpetuo vsus
ut visum est, sed etiam ratione nititur, exemplo vi-
delicet*

delicet Episcoporum: Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 4.

1. **P**ROBatur euidenter, nam subditi tenentur genuflectere coram Episcopo, vt habetur in *ceremoniali Episc. l. 1. cap. 2. ibi: Et sibi occurrentes subditos, qui genuflectere debent, in lib. 2. cap. 8. Et facit; quod principibus excelsis hac genuflexionis reuerentia tribuitur, Io. de Platea in l. Decur. cap. de silen. l. 12. Io. de Montaigne de aurb. cons. par. tra. de ord. consil. Regis num. 48. Laudensis de Principib. q. 173. Cassianus in catal. part. 5. conf. 33. Lancelot. in templo l. 2. c. 1. §. 3. & §. 1. Auiles in c. prator. Gloss. A cada uno de vos salud y gracia num. 2. Quod Episcopus sit Princeps secularis, & temporalis, Agia de exhib. auxil. fundam. 19. & quod excelsus sit, & habeat excelsum honoris fastigium Rodoanus de Simon cap. 18. num. 4. Ergo coram eo genuflectere debent tam Principes, quam subditi, & magnam ei exhibere reuerentiam, vt consuluit Io. Cephal. 10. 1. consil. 1. num. 35.*

2. Hinc olim Christi fideles pedes Episcoporum deosculabantur, vt factum fuit S. Epiphano, teste D. Hieron. ep. 61. ad Pammach. vbi sic loquitur. Nonne cum ad eum (Epiphanium) omnis aetatis, & sexus turba conflueret, offerens paruulos, pedes deosculans, simbrias vellens: cumque non posset promouere gradum, sed in vno loco vix fluctus vendantis populi sustineret, &c. Sic etiam ad pedes S. Martini procidisse Imperatorem Valentinianum Fortunatus lib. 3. in eiusdem S. Confess. vita his verbis meminit:

Hinc celer exiliis rapiens se Casar, & ardens Martini genua amplectens, pedibusque volutans: & infra.

Imperiale caput, Sancti ad vestigia subdens.

Leo Castrus in Isai. c. 49. v. 23. In vetustissimo (ait) codice Ordinis S. benedicti repertis, olim Reges Hispaniae, cum adirent Episcoporum Synodum, procumbere solitos toto corpore ad terram ante ipsos Episcopos, terram osculari, neque prius attollere se humo, quam e suis illi sedibus surgerent, & Reges eorum pedibus circumfusos brachiis attollerent, & in sella regia pro dignitate collocarent.

3. De Francis habes Clotharium Regem, qui ad pedes Sancti Lupi Senonensis Episcopi supplex accidit.

4. De Longobardis ab Atibone IV. Episcopo Frighingensi scriptum est, Regem Longobardorum e Regia sella descendisse, & ad pedes Corbiniani Episcopi se aduoluisse.

5. Hinc S. August. 17. 18. de verb. Apost. ad Ecclesiam, ait: Curris, Episcopum videre desideras, ad eius pedes volutaris. Et S. Ambrosius lib. de dignit. Sacerd. cap. 2. Regum, ait, colla, & Principum submituntur genibus Sacerdotum, & exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum se credunt communiti.

6. Hinc Suidas sic inducit Leontium alloquentem Eusebiam Constantij Imperatoris vxorem, rogantem vt se videret. Si me, inquit, vis ad te venire, seruato mihi reuerentiam Episcopis conuenientem, vt ingrediar quidem ego, tu autem mox e caelo tuo folio descendens, cum pudore mihi occurras, deinde sedeam quidem ego, tu autem stes reuerenter, nec sed eas donec signo iubeam: Si his parere vis, visam te, sin minus, scito te non obtenturam, vt nos honorem Episcopis debitum prodamus, & in diuinum Sacerdotum ius sumus iniurijs. Hæc ille ad hæreticam Imperatricem.

7. Et hanc adorationem largitam fuisse dictis Antistitibus non solum obtentu sanctitatis, sed etiam

ratione dignitatis probat Andreas Saufay vbi sub cap. 4. & patet ex his, quæ adducit Ioseph. Steph. loc. cit. 12. per tot. Et idè ratione eorum ministerij, & gradus, hanc reuerentiam Episcopis deberi docent Theologi, vt Tanner. Less. Baldell. & alij, vbi sup. Ergo vt optimè obseruat Io. Lorin. in Act. Apostol. cap. 10. v. 25. Ex Bzouio, & Card. Baron. à fortiori, & à minori ad maius dicendum est Summo Pont. competere, qui à Leone ser. 2. de sua assumpt. vocatur primus omnium Episcoporum, & ab Arnob. in prat. 138. Episcopus Episcoporum, & à Sixto 1. epist. 2. & Victor. Lepist. 1. Episcopus Ecclesie vniuersalis.

8. Quod magis confirmatur, nam si talis cultus in rigore etiam Sacerdotibus competere potest, vt tradit Valq. in 3. part. tom. 1. disp. 98. cap. 1. num. 5. Suarez d. 52. sect. 3. §. Responderetur, & alij: Vnde Tertull. lib. de penit. cap. 2. dixit: Plerumque ieiunijs preces alere, immiscere, lacrymari, & mugire dies, noctesque ad Dominum, Presbyteris aduolui, & charis Dei adgeniculari; cuius ritus etiam Epistola S. Dionysij ad Demophilum mentionem facit.

9. Si inquam licite tali ritu Sacerdotes possunt venerari, quanto magis dicendum est contra hæreticositè, & licitè hodie à fidelibus venerari Pontificem, quem suo ser. de Cathedra S. Petri vocat Sacerdotem magnum: & Fagund. l. 4. cap. 3. Sacerdotem primum inter Christianos Sacerdotes. Vnde ex his agnosce, amice lector, frontem, & impudentiam hæreticorum, qui non verentur auferre Summo Pontifici, quod Episcopis, imò Presbyteris concedere deberent. Obserua tamen quod licet superius dicta de Episcopis, & Sacerdotibus sint vera, hodie tamen communitè non practicantur, ex reuerentia (vt credo) Summi Pontificis, qui semper ritus genuflectendi, & osculandi pedes inuolubiliter à Christi fidelibus obseruatur. Claudam hanc resolutionem auctoritate Iosephi Hebr. qui l. 1. antiq. cap. 8. refert, Alexandrum Magnum adorasse Iaddum Pontificem Iudeorum: ergo quanto magis contra hæreticos dicendum est, licitè, & meritò adorare fideles Summum Pontificem successorem Petri, qui longè distat, & excellentior est Pontifice veteris testamenti, vt ex multis probat eruditus Martinus Beckanus l. 3. opusc. 7. de Pontifice veteris testam. cap. 9.

RESOL. V.

Idem probatur Imperatorum, & Regum exemplo, quos à populis adoratos fuisse demonstratur.

Et de differentia adorationis politicae, & sacrae agitur. Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 5.

1. **E**SSe duplicem adorationem, politicam; & sacram tradunt Theologi, vt Badell. tom. 2. lib. 3. disp. 12. num. 9. Valq. in 3. part. to. 1. disp. 98. cap. 1. num. 3. cum seq. & Lessius de iust. l. 2. cap. 46. dub. 3. num. 18. vbi sic ait: Obseruantia politica est, quæ ob dignitatem politicam, vel excellentiam humanam cultum deferret: talis est qua coluntur Principes.

2. Hac adoratione fuerunt olim Imperatores, & Reges venerati, & sic 3. Reg. cap. 1. dicitur: Inclinavit se Betsabe, & adoravit Regem: & ibid. Cumque introisset Natan in conspectu Regis, & adorasset eum pronus in terram. Vide cap. 4. l. 4. Reg. & cap. 10. Act. & cum Regibus Persarum nemo loqui poterat, nisi prostratus in terram vestigia pedum regiorum exoscularetur, teste Xenophonte lib. 8. & Plutarcho in Alcib.

3. Hic etiam mos fuit, apud Romanos; de Caio, Othone,

Orthone, Caligula, Nerone Adriano, Antonino probat Io. Lotinus in *Act. Apost. c. 10. v. 24.* Et licet antiqui Scriptores videantur hanc Principum adorationem damnare, tamen interpretandi sunt, illam non damnare absolute, sed in aliquo casu, v. g. ratione adulationis subditorum, vel superbiae Principum. Vnde ex hoc dixit Martialis l. 10.

*Ad Partos procul ite pileatos,
Et impes, humilesque supplicesque,
Fistorum solia basiate Regum.*

Agnosce subditorum adorantium fedā adulationem. Vis videre factum insolens Principis adorationi audi Dionem lib. *Pentul. Primam Caesaris* (Caligula) se adorari instituit ut Deum: quod & de Diocletiano referunt Aurelius Vict. *part. 2. num. 39.* & Cassiod. *num. 104.* Vide Rhodig. *ant. lect. lib. 2. cap. 33.* Igitur adoratione Principum politica, ut sic, non est damnanda, & in specie circa Imperatores, & Reges ex sacra scriptura approbat Ioan. Wigers *de inst. 11.8. cap. 7. num. 3.* & alij. Vnde Ioseph Augustinus, *vbi sup. cap. 1.* sic ait: Mos igitur communi populorum consensione, omnium quoque ætate comprobatus, tyrannidis nota condemnari non potest: cum illum dux natura defendat: Quod longa exemplorum serie, & gratissimorum hominum fide, & auctoritate perspiciunt. Et tandem postea sic concludit; ergo quis non videt hanc consuetudinem populorum consensione comprobam, quasi naturæ auctoritate defendi? Quis non sentit tantam aduersus Principes fuisse hominum propensionem, ut nisi illos tanquam publicos parentes summo studio venerarentur, aliquid eorum lumina dignitate detrahi, aut inominu existimarent? Quamobrem licet aliquis Imperatoria maiestate insolenter abusus, temere se Deum iactauerit, aut incredibili armatus audacia, osculum pedum tanquam diuinum honorem sibi arrogauerit: eius quidem improbitas, & dementia culpanda est; non tamen improbanda populi consuetudo, quæ cum omnium consensione, & auctoritate recipitur, quasi naturæ vocibus comprobatur, ut vix ab ea homines audeant recedere.

4. Si itaque olim adoratio politica largiebatur Imperatoribus, & Regibus, quanto magis ut obseruat Ioan. Lotinus in *Act. Apost. vers. 24.* contra Ioann. Cuspinianum, dicendum est largiendam esse adorationem sacram summo Pontifici, qui vt caput Ecclesiæ, & Prochristus est super omnes Imperatores, & Reges; Vnde Ladislaus Rex Vngariæ *orat. ad Nicol. P. apud Cochacam l. 11. hist. Hussitarum,* & Petr. Dam. *opusc. 23. cap. 1.* vocat Pontificem Regem Regum, & Imperatorem Principum. Quod etiam dixit Episcopus Pataræ *apud Liberatum in Breuiar. cap. 22.* vocando Pontificem plusquam omnes Reges, qui merito hoc recognoscunt, ut supra visum est, ad eius pedes procumbunt, & osculantur, & reuerenter adorant; & alia honoris, & venerationis signa demonstrant, ut patet in pluribus exemplis: sed duo tantum hic adducam.

5. Primum ponit Anastas. in *vita Steph. 17.* vbi sic ait: Ewaldus Abbas, & Rothardus dux directi à prefato Pipino excellentissimo Francorum Rege, petierunt eundem Sanctiss. Pontificem ad suum progredi Regem, quem & magno honore cum omnibus, qui cum eo erant ad eum duxerunt. Audiens verò idem Rex eiusdem Beatiss. Pontificis aduentum, nimis festinanter in eius aduentum occursum vna cum coniuge, filiis etiam, & primatibus, & ferè ad centum milia; filium suum nomine Carolum in occursum ipsius coangelici Papæ direxit, cum aliquibus ex suis optimatibus.

Tom. I X.

Ipsæque in palatio suo, in loco, qui vocatur *Ponticonæ*, ad ferè trium millium spatium descendens de equo, cum magna humilitate terræ prostratus vna cum sua coniuge, filiis, & optimatibus eundem Sanctiss. Papam suscepit. Cui & vice stratoris vsque ad aliquantum locum iuxta eius sellarem properauit. Ita ille.

6. Alterum exemplum adducam ex Genebr. in *Chronograph. l. 4. sub anno 1180.* qui sic ait: Ad eius pedes (ait) procubuit Federicus Imperator petens absolutionem excommunicationis. Ferunt Ludovicum Francorum, & Henricum I. Angliæ Reges pedites ei inseruisse stratoris officio, ac lana; dextraque frenum equi ipsius tenentes, cum per Tofiacum urbem magna cum pompa deduxisset. Cuius pudere eos non debuit; nam & magnus ille Constantinus longè potentior, & sanctior prius id honoris Siluestro Christi Vicario exhibuit. Hæc Genebr.

Vnde ex his Antonius Ongaro vates non infimæ notæ, & quem Roma in sinu suo per multos annos dolciter canentem audiuit; loquens de Clem. VIII. Pontifice hæc scripsit.

*In trono augusto, oie suo merito il pone,
Etiam fortuna, il gran Clemente hor sede,
Indi da leggi all' vniverso, e vede
Sotto le piante sue scetri, e corone.*

RESOL. VI.

Probatur etiam adoratio Pontificia ex more apud Veteres, qui ad aliquid impetrandum pedibus obuoluebantur, & præsertim filij supplices apud Patres ad eorum pedes procumbebant, de offensis veniam petendo.

Et notatur Summum Pontificem sæpius vocari Patrem communem? Ex part. 11. tract. addit. 1. Refol. etiam 6.

1. Prius dictum confirmatur ex verbis Apuleij *lib. 6. met.* non multo post princ. Tunc Psyche ad pedes eius aduoluta, & vberis fletu rigans, Dææ vestigia, humanæque verrens crinibus suis, multinguis precibus editis veniam postulabat. Et hæc quoque respicit illud Cleitonis in *or. ad pop. & Equites Rom.* antequam iret in exilium: Oro atque obsecro; quibus sigillatim sæpè supplex ad pedes iacui, vt eum, qui singuli stratum; atque obsecrum subleuastis. Et apud Curtium *lib. 3.* Mater, & vxor Darij prouolute ad pedes Alexandri, orant, vt sibi liceat patrio ritu Darium sepelire, quem rebantur in acie cecidisse. *Cæs. lib. 2. bell. cin. de Massiliensibus* loquens: Vniuersi, ait, se ad pedes proiciunt, orant; &c.

2. Et hunc morem maxime filios erga patres effecisse, apud veteres patet, ad quem respexit Plin. *lib. 9. ep. 21.* vbi sic ait: Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, aduolutusque pedibus meis, tanquam tuis hæsit; fletu multum, multumque rogauit; multum etiam tacuit, in summa fecit mihi fidem penitentia. Sed magis clarius Sardonius Apollin. *lib. 4. ep. 25.* Deus bone, inquit quam lætus orietur tibi dies, mihi nuncius animus, ille, cum paternis pedibus affusus, ex illo ore laeso, ore terribili, conuictum expectans osculum excepit: Quod contigit in filio prodigo Euangel. *Luc. 15.*

3. Notandum verò Summum Pontificem sæpius vocari patrem communem: Ita vscavit illum

E e Petrus

Petrus Cluniacensis *l. 4. ep. 24.* Acta S. Lutgardis *lib. 2.* cum de morte Innocent. I I. Michaël Palcologus *epist. ad Greg. X.*

4. Vnde eadem proportione modò Rom. Ciuitas per Pontificem dici potest Mater communis, aut patria communis, quo olim nomine dictam ratione imperij politici constat ex multis Symmachi locis, quæ Iurellus notauit ad *lib. 5. epist. 74.* Vnam esse condatum gentium in toto orbe patriam, dixit Plin. *l. 3. cap. 5.* Totius orbis ciuitatem vnicam vocat Sidonius *l. 8. ep. 6.* Negatque Cassiodorus eam vlli posse dici alienam. Quia scilicet communis erat omnium patria, humanumque genus communi nomine fouit matris, non Domine ritu, vt Claudianus cecinit *libro 3. de laud. Sicilie.* Ad eum ergo modum proportionaliter, nunc Romana Vibs per Pontificem communis patria, & ipse Pontifex communis Pater merito denominatur. Et idèd hoc speciali elogio D. Augustinus *epist. 162.* vocauit Melchiadem Papam patrem Christianæ plebis.

5. Itaque ex his suppositis optimè infert pius, & eruditus Andreas Saulay *cap. 4.* Quid mirum, si ad Sedis Apostolicæ Pontificem accedentes Christiani eius ad pedes aduoluantur, colque præ filiali reuerentia colant, amplexentur, osculentur: maxime cum eius vices teneat, qui suo loco Petrum inter homines esse voluit, cum suas ei iussit pascere oves, sic enim ait Ambrosius in vltimum Lucæ: Ipsum sui erga eas amoris Vicarium constituit, cui etiam cum dederit clauis Regni Cælorum, animas ligandi & absoluendi Pontificium tradiderit: iure meritoque omnes, qui se peccatorum norunt nexibus obstrictos, caput inclinant, genua flexunt, sacris affunduntur vestigiis, eaque deuotis lambunt osculis, veniam vt quàm supplices petunt, ab ipso cælesti dispensatore valeant promereri. Ita ille.

6. Quòd adèd humaniter hoc patris officium Pontifices Romani tanquam patres communes erga fideles eorum filios exercent, vt occasione Iubilei anni Sancti, Ioseph Stephanus *vbi supra cap. 11. in fin.* ita testetur: Vidi vno die Gregor. XIII. Pontificem Maximum decem millia hominum ad pedum oscula benignissime admisisse, tanta animi lenitate, vt ab omnibus præ gaudio vim maximam lactymarum exaceret. Hæc Stephanus.

RESOL. VII.

Aliqua loca Sacra Scriptura afferuntur in quibus adorationem Pontificiam indicatam fuisse demonstratur? Ex part. 11. tractat. addit. 1. Resolut. etiam 7.

§. 1. **N**on solum, vt visum est, adoratio Pontificia nititur consuetudine, & rationibus, sed etiam testimonio sacrorum oraculorum, & in primis nobilis est locus ille Isaia: Propheta *cap. 49. v. 25.* sic enim ait: Et erunt Reges nutritij sui, & Reginae nutrices suæ, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et scies, quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum: quæ verba explanans Corn. à Lapide doctus Scholiastes sacra Scriptura ita asserit: In verbo *lingent*, est hyperbole, & auerxis, significans summam demissionem, & venerationem. Lingent ergo, idest osculabuntur, tum vt supplices, tum vt à te videri, sic *Psal. 71.* dicitur, etiam

illo procident Æthiopes, & inimici eius tetram lingent. Ita videmus Reges osculari pedes Ecclesie in Pontifice, qui Ecclesie est caput. Ne ergo fremant ad hoc osculum hæretici, cum Isaia idipsum hic prædixerit, de eoque tam Regibus, quàm Ecclesie sic congratulatus. Sicut enim qui Vicetegem valde colit, & honorat, Regem ipsum valde colit, & honorat: Sic qui Pontificem colit, Christum colit, qui Pontificatum, quasi sui Vicarium, summumque in Ecclesia Magistratum instituit. Ex aduerso qui Pontificem spernit, Christum, Christique ordinationem spernit: ipse enim dixit: Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit. Prædicit gloriam Ecclesie, quam habitura erat sub Constantino, & deinceps; Nam ante eum fuit in continua persecutione. Vnde mirum non est hunc honorem non habuisse, nec admisisse S. Petrum, Paulum, aliosque Apostolos, vt perperam obiecat Caluinus. Hucusque Corn. à Lapide.

2. Est etiam alter locus eiusdem Prophetae Isaia: *cap. 60. v. 14.* Et venient ad te curij filij eorum, qui humiliauerunt, & adorabunt vestigia pedum tuorum: quæ verba verificata esse in B. Siluestro Pontifice Otho Frisingensis, *l. 4.* in prologo testatus est his verbis, Vt cognoscamus non fortuitis casibus, sed Dei profundissimis, ac iustissimis iudiciis id factum, vide pridie latitantem, ad quemlibet infimæ conditionis virum, fugientem, in breui tantæ auctoritatis fieri, vt Regibus imperet; de Regibus iudicet. Vide tantæ à seculo venerationis haberi, vt veniant curij, vestigiaque pedum eius in folio sedentis adorent orbis domini. Ita Otho, cui adde magis genericè loquentem Corn. à Lapide, qui expendens supradictum locum Isaia: sic asserit, patet hoc impleri in Rom. Pontifice, qui est caput Ecclesie. Frustra ergo indignantur hæretici ad oscula pedum Papæ, cum ea prædixerit, & promiserit Isaia. Ita Reges Visigothorum, Francorum, Anglorum, Normannorum, Longobardorum, Germanorum, & aliarum gentium, qui sæpius vexarunt Ecclesiam, & Pontificem, Romam venerunt, vt ibi adorarent vestigia pedum eius, qui se seruum seruorum Dei vocat, cumque sit caput, pedum sibi nomen assumpsit, humillimum scilicet seruum se professus. Hæc Cornelius.

3. Et tandem alium locum sacra Scriptura pro adoratione Pontificia adducit eruditus Io. Lorinus, nempe verba *Psal. 59. v. 10.* In Idumæam extentendam calcamentum meum, vbi sic ait: Nec ineptè calcamenti extensio in Idumæam denotare possit supplicem exosulationem pedum Christi, & Uicarij eius Summi Pontif. Ita ille, qui etiam in Acta Apost. *cap. 10. v. 25.* sic asserit, Petrum in quolibet Rom. Pontifice agnoscentes; immò & Christum ipsum, cuius vices in terris gerit, ad illius pedes exosculandos proni aduoluntur: & merito vsurpamus illud de ipso, quod est in Deuteronomio *In dextera illius ignea lex; dilexit populos: omnes Sancti in manu illius sunt; & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.*

4. Et hoc ante Lorinum inuenio obseruatum à Iosepho Stephano *vbi sup. cap. 10.* sic asserente: Cum Romanus Pontifex omnes homines Christi auctoritate perfunctus, legem Dei vt Magister, & Legislator edoceat; controuersiasque omnes vt Iudex dissoluat, status excellentia omnibus præsit; In fide, & Religione aberrantes fratres instituat, atque confirmet: meritò ad eius pedes exosculandos accedimus, vt religionis, & fidei disciplina

disciplina imbuamur. Quod ea *Deuteronomio cap. 33.* fati liquido constare arbitror. In dextera eius ignea lex, dilexit populos, omnes Sancti in manu illius sunt, & qui appropinquat pedibus eius accipit de doctrina illius. Lex ignea Euangelium dicitur, quod cum Dominus enulgaret, magnum pietatis incendium excitatum est, nulla Imperatorum improbitate restinctum. Ardens quoque charitatis lumen effulsit, quod in hanc Urbem, eiusque Pastorem omnium ora, animosque conuertit, cum ab eo sit Christianæ Religionis exordium, pietatis fundamentum, & tandem fides per vniuersum orbem. Vbi subiectum nunciatur, Quamobrem meritis ad Pontificis nostri pedes prouoluimur, non tam vt hoc humili pietatis voto, eius summam dignitatem, atque excellentiam indicemus, quam quod etiam dum eius pedibus obuoluimur, certissimis fidei, & religionis instrumentis imbuamur. Hæc Stephanus.

Nec deseram hic adnotare, Andreæ de Saussay *loc. citat. cap. 4.* illa verba Ioannis *Apocal. 3.* Ecce dabo illos, vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient, quia ego dilexi te: de adoratione Pontificia explicare.

RESOL. VIII.

An licitum sit præter genuflexionem, & pedum osculationem adorare Pontificem pectoris tunsio? Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 8.

§. 1. **C**vin quidam Conciliis meus ex nostra Religione, vit satis pius prima vice vidisset Summum Pontificem super humeros gestari cum Thiarâ in capite, tanta deuotione, & reuerentia erga illum affectus fuit, vt cœperit iteratis vicibus pectus suam obtundere. Tunc dubitavi, an ex condito sic adorare Pontificem esset licitum, & in rigore, ac speculatiuè loquendo, adhæsi sententiæ affirmatiuæ, Nam, vt obseruat Raphael de la Torre in 2. 2. *D. Thomæ q. 84. art. 2. disp. 5. num. 1.* & alij, ex placito, & intentione signa adorationis pendent, & certum eorum numerum designare impossibile esset, tamen ipse aliqua signa externa particularia adducit, & inter illa tunsionem pectoris apponit, *vbi sup. num. 27.* Fuit itaque pectoris tunsio caeremonia Iudæorum, vt constat *Luca 18.* de Publicano percutiente pectus suam, & dicente: Deus propitijs esto mihi peccatori: & *Luca 23.* Aliqui, qui altiterunt crucifixioni in die Parasceues, reuertebantur percutientes pectora sua. Et exemplo Publicani à Christo laudati, postea Christiani hoc ritu in suis precatationibus vsi sunt, cuius meminit *Turtull. lib. 7. aduersus Marcionem cap. 18.* Cyprianus in oratione Dominica de Publicano, inquit, percutiebat pectus, & peccata intus inclusa, quasi ea excluditur, Greg. Nazianz. *orat. 15. in plagam grandinis:* & D. Hieronymus in *vita Hilarijs* ait: Pectus pugnis percutiebant, quasi cogitationes eadè manus posse excludere, & idem Hieronymus grandi silice solebat ferire pectus. D. Augustinus *enarrat. 2. in Psalm. 31. & super Psalm. 146.* Tu dirige cor tuum non potes; tu frange, ille dirigit; quomodo tamen franges? quomodo tamen conteres? confitendo, puniendo peccata tua: quid aliud significat pectorum tunsio, nisi forrè putamus ossa nostra peccasse aliquid eadimur, & tundimus pectus? sed significamus nos cor conterere, vt à Domino dirigatur. Maximus Taurinensis *Episcopus hom. 13. de Tom. I X.*

Quadragesima: Rectè contundes manibus pectus: si omnem inde furorem malignæ voluntatis excusseris. Nicolaus Primus in *responsis ad consulta Bulgarorum cap. 44.* Hinc etiam pectus percutimus, signantes videlicet, quod nequiter egimus displicere nobis, ac idèd antequam Deus feriat, id nos in nobis ipsis ferire, & antequam ultio extrema veniat. Ita Torre.

2. Cum ergo pectoris tunsio (vt Raphael de la Torre ex *superius* dictis asserit) sit modus adorationis externus, non video cur aliquis adorando Pontificem genuflexione, & pedum osculatione, non possit etiam adhibere tunsionem pectoris, est enim signum agnoscentis peccata, ac petentis eorum remissionem, quæ quidem à nemine magis, quàm à Summo Pontifice petenda videtur, cui Christus in persona Petri dixit: Quemcumque solueris super terram, erit solutus & in Cœlis.

Verùm quia hic modus adorandi Pontificem non est in vsu, & forrtan admirationem astantibus induceret, idèd ab illa videtur abstinendum.

RESOL. IX.

Probatur adorationem non solum osculatione pedum, Pontificibus præberi, sed etiam inclinatione capitis, quando eorum nomina in orationibus publicis audiuntur. Ex part. 11. tract. addit. 1. Resolut. etiam 9.

§. 1. **I**nclinationem, & apertionem capitis esse actum externum obseruantia, & adorationis siue politicæ, siue sacræ tradit Lessius *de inst. lib. 2. capite 37. dub. 1. numero 5.* Ioannes Wigerts *tract. 8. cap. 3. dub. 1. num. 3.* & Adamus Tannerus *tom. 3. disputat. 5. quasi. 2. dub. 1. num. 13.* vbi sic ait: Scriptura in pluribus locis indicat adorationem, quandoque sine procumbentis gestu sola genuum, aut capitis inflexione, etiam à stantibus fuisse præctam; *Genes. 24. v. 26.* Seruus Abrahæ inclinavit se, & adorauit Dominum. *Genes. 33.* Ancillæ Iacob; & filij earum incuruati sunt. Accessit quoque Lia cum pueris suis, & eum similiter adorassent, extremi Ioseph, & Rachel adorauerunt. *Genes. 37. v. 7.* Putabam nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. *Exod. 12. vers. 27.* Incuruatus populus adorauit; 3. *Reg. 1. v. 16.* Inclinavit se Bethsabee, & adorauit Regem.

2. Et hunc adorationis modum refert etiam D. Thomas in 2. 2. *quæstione 84. art. 2. ad 2.* eundemque tradit Benedictus Pererius in *Genesim capite 33. numero 2.* addens etiam istum, qui ad præcedentem reuocari potest, & fiebat per incuruationem corporis, inclinando scilicet caput cum modica corporis demissione. Et vtriq; adstipulatur præsens inter homines consuetudo. Et idèd in *Concilio Moguntino §. 2.* & refert Vasquez in 3. *part. tom. 1. disp. 8. capite 10. numero 127.* sic habetur: Et codicem oculis perlustrans, cum quis ad venerabile, & tremendum nomen Iesu deuenerit, caput aperit, inclinatur. Et tandem hunc modum adorandi etiam apud veteres extrinsece obseruo in Alexandro ab Alexandro *l. 2. c. 19.* vbi sic ait: Apud exteros verò Cyro Persarum Regi adorandi cultum primùm delatum comperimus, cui proximùm

E e 2 Diis

Diis immortalibus honorem decreuere. Quod mox Indi, & posteri Reges exequi magno studio curauerunt: Id, quod Octavius Augustus, & Alexander Severus præcipue detestati sunt. Nam si quis inter salutandum flexisset caput, aut assentaretur blandus, foras detrudi, atque exigi iussere. Ita ille. Et ante illum Suetonius, & Lampridius in vitis dictorum Imperatorum, ex quibus verbis clarè apparet, inclinationem capitis ad adorationem pertinere; & detectio capitis apud veteres quidem Romanos, Europæosque nostrates, honoris, seu reuerentiæ nota est, vt videre est apud Lipsium in *ampliusbeatro cap. 19. & 20. & l. 1. Electorum cap. 23.*

3. His suppositis, assero (quod probauimus) adorationem sacram, quæ reducitur ad Duliam, pertinere ad viuentes ratione alicuius dignitatis, aut ministerij, quæ inueniri maiora non possunt, quàm in Summo Pontifice; cum sit Prochristus, & Propterus in terra, & ideo etiam inclinatione capitis quando auditur in Missa, vel in orationibus publicis ab omnibus humiliter veneratur, & adoratur: vnde in rubricis Missalis sic dicitur *cap. 5. n. 1. de orat.* Cum nominatur Iesus, caput versus Crucem inclinatur: quod etiam facit cum nominatur in epistola. Et similiter vbiunque nominatur nomen Beatæ Mariæ, vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit commemoratio: Item in oratione pro Papa quando nominatur, semper caput inclinatur. Hæc ibi.

4. Itaque sicut per adorationem latræ adoratur inclinando caput nomen Iesu, & Hyperdulæ nomen Beatæ Virginis, sic & per adorationem Dulæ possunt adorari inclinatione capitis nomina Sanctorum existentium in Cælo; sicut adorantur quando nominantur in Missa, sic & etiam nomina hominum viuentium ratione excellentis dignitatis, vt Summi Pontificatus; nam vt *superius* probatum est, & probat signanter D. Thomas in 2. 2. *quest. 84. art. 1.* ex mente D. Augustini 10. *de Ciuitate cap. 4.* Adorationem etiam solere exhiberi licitè quibusdam excellentibus creaturis, *Genes. 18.* Abraham adorauit Angelos. 3. *Reg. 3.* Natham Propheta adorauit Dauid; & alibi sæpe fit mentio talis adorationis ex parte obiecti, id est ex parte excellentiæ rei adoratæ in adorationem, qua veneramur Deum, & pertinet ad latræ, & adorationem, qua veneramur creaturas excellentes, & pertinet ad duliam.

5. Si itaque vt etiam notat Castrus Palas *tom. 2. tract. 8. disp. 3.* Fundamentum adorationis est dignitas personæ, quænam maior dignitas in orbe existit dignitate Summi Pontificis? Ergo ritè, & licitè per aperitionem, & inclinationem capitis eius nomen adoratur.

6. Probatur nostra opinio auctoritate Aristotelis *lib. 1. ethicorum cap. 1.* quia, inquit, fieri non potest, vt res ipsas referentes, disputemus, nominibus vtimur pro ipsis rebus, tanquam signis; & quod accidit in omnibus, in rebus quoque arbitramur accipere: quemadmodum ij, qui calculis supputant, &c. Si ergo nomina substituimus loco rerum, & accipimus pro ipsis rebus, & tanquam vicaria rerum, etiam nomina Pontificum substituimus, & accipimus pro Pontificibus, & ideo illa adoratio, quæ potest adhiberi personis significatis per nomina, potest extendi ad ipsa nomina tanquam ad signa vicaria personarum. Et quamuis sæpe in scriptura per figuram metonymiam, nomini tribuantur quæ conueniunt rei, aut personæ significatæ per nomen; vt quando dicitur *Aclorum 4.* Non est

aliud non en datum sub cælo, in quo nos oportet saluos fieri; & *ad Rom. 10.* Quicumque inuocauerit nomen Domini saluus erit; & *Ioann. 1.* Dedit porositatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius: vt bene notat Vasquez *disp. 108. cap. 11. cit. num. 107. pag. 784.* hoc ipsum tamen clarè ostendit id, quod contendimus, tantam esse coniunctionem nominis cum re, & persona significata, vt sumatur pro illa ipsa, & pro illa substituatur, ac proinde quod adoratio, & cultus latræ, quæ debetur personæ, possit deriuari, & extendi ratione illius etiam ad nomen.

7. Et licet de nominibus Christi, & Dei neget Sorus *l. 2. de iustitia q. 4. art. 2. in fin. pag. 124.* & *Corduben. l. 1. quest. 5. dub. 1. §. Idem obiectum pag. 71. & dub. 4. in respons. ad primam confirmationem 7. argumenti pag. 83. col. 2.* quod sint adoranda, sicut adorantur Imagines; quia solum implicite, & confusè repræsentant Christum, & Deum, & solum ad placitum, & ex nostra institutione ducunt nos in illorum memoriam: non autem quod habeant vllam veram attributionem, aut pertinentiam ad res ipsas significatas, & quod auditis, & lectis huiusmodi nominibus caput aperiamus, aut genuflectamus, non est quia adoremus ipsa nomina, sed solum quia adoramus ipsas personas significatas, & rememoratas per nomina. Sed oppositum aliqui asserunt, & tenendum putant; Probatur, quia licet res inanimata non sit adoranda secundum se, cum in se non habeat excellentiam, ob quam adoratur, tamen si spectetur vt subrogata in locum rei adorandæ, potest adorari: sicut adoratur exemplar cum prototypo: tum quia si quis nominibus sacris inferat ignominiam, peccat contra Religionem: ergo ex præcepto Religionis nominibus sacris tribuendus est honor: ergo nomina sacra adoranda sunt. Et hæc omnia latè probat ex Suarez, Vasquez, & aliis Pater Baldelli in *theol. mor. tom. 2. l. 3. disp. 8. n. 5.* loquens de adoratione nominis Christi, & Beatæ Virginis, quæ quidem procedunt seruata proportione, & eo modo, quo fieri potest in adorationem nominis Pontificum.

RESOL. X.

Quare Eminentissimi Cardinales ordinariæ non genuflectunt ad occursum Pontificis, nec eius pedes osculantur.

Et de osculatione circa manus Pontificis aliqua curiosè observantur. Ex part. 11. tract. addit. 1. Resol. etiam 10.

§. 1. AD difficultatem sic respondet Ioseph Stephanus in sapius citato *de osculatione pedum Romani Pontificis c. 19.* vbi sic ait: Hæc tamen exempla veterem Ecclesiæ disciplinam à nobis copiosè demonstratam minimè euerunt, aut infirmant; cum perfecti viri, qui virtutibus plurimum pollent, vel Ecclesiæ gubernationi insistant, & inuigilant, non semper ad pedes iacere, sed quandoque ad Christi caput accedere dicantur à Beato Cyrillo Alexandrino in *lib. 1. in Leuiticum* his ferè verbis: Ex tribus sceminis, quæ Christum contigerunt triplex Ecclesiæ status deducitur, nam quæ fimbriam vestimenti tremebunda terigerat, incipientium: quæ caput Christi vnguento perunxerat, perfectorum statum expressit. Et fortassè non absurdè Cardinalium consuetudo multis ab hinc annis constantissimè seruata, ex hoc sanctissimi Patris testimonio defendi potest. Qui post vnam, vel alteram

alteram pedum osculationem, quam Pontifici Maximo in eius electione deferunt tantum, deinde manus, vel os inter Missarum solemniam, cum ad ea celebranda conveniant, osculantur. Eumvero in his amplissimis Partibus perfectorum status confisist, fides nostra stabilitur, & totius Ecclesiae fundamenta firmanur, cum super eos totius orbis cura sit posita. Ne igitur absurdum esset, eos, in quibus Pontificale ostium, caelestisque ianua obvoluitur, semper supplicium more iacere, aut humiliationem pedum deferre (quod ab incipientibus, & Cathecumenis fieri solitum in Ecclesia docet Origenes in cap. 19. *Matthai*, & Augustinus de fide, & *Symbolo*) merito Patres relicta pedum osculatione, caput Pontifici demittere; inclinare cervicem, corpus reverentiae causa inflectere, atque incurvare sicut soliti, ut illud oraculum firmissimum foret, sub quo enarrantur qui portant orbem. Hucusque Episcopus Vestanus.

2. Et post illum Ioannes Lorinus in *Acta Apostolorum* c. 10. v. 25. sic asserit: Hoc tempore Cardinales, ac multis retro annis post unam, aut alteram pedum Pontificis osculationem in ipsius electione, deferunt ei manus tantum, vel os inter Missarum solemniam, cum ad osculum admittuntur; sunt enim Pontificis, ac Ecclesiae totius primarii Consilij, ac veluti cardines, super quos Deus posuit orbem. Ita ille.

3. Sed hic notandum est, quod licet Domini Cardinales non adorant ita saepius Pontificem genuflexione, & pedum osculatione; adorant tamen illum osculo manus, ut ante Missam in Capella Papali semper ab ipsis efficitur, ut supra notatum est. Probatum, osculum manus adorationem significat, ut eruditè probat sapientissimus Magister Raphael dela Torre in 2.2. *D. Thoma* tomo 2. *quaestione* 48. *disputatione* 5. *artic.* 2. *num.* 22. ubi sic ait: Superest, ut de reverentia, & adorationis osculo, quod praesentis institutum est, nonnihil dicamus; advertentes osculis ab antiquissimis temporibus solere significari affectum, & recognitionem submissionis, reverentiae, aut gratitudinis: quod ad adorationem externam pertinere, ex definitione à nobis allata de adoratione clarum est: fuisseque in usu vetustissimo, & ferè cum ipsa natura ortum huiusmodi adorandi modum testantur sacri authores, & prophani: Cicero *orat.* 5. *contra Verrem* ait: Agrigenti, quod oppidum est in Sicilia, aneum fuisse Herculis simulachrum, quod os, atque mentum detrita haberet, propter frequentiam scilicet eorum, qui eò venerationis gratia osculari accederent. Et Prudentius cum cultus, & adorationis rationem describeret, quo antiqui Solem prosequerantur, inter caetera dixit: Eos, equis quoque, qui Solis currum traherent pedes fuisse osculatos. Et de manuum osculatione multa statim. Nunc autem adorandi modum per oscula, frequentiorum fuisse apud Hebraeos, patet ex multis sacrae Scripturae locis, *Esther* 5. Regina osculando summitatem sceptri Regis Assueri Regem adoravit. Et Sunamitis similiter apprehendit pedes Elisei, nimirum hos osculata in reverentiae signum, *quarto Regum* 4. Et Rex Nabuchodonosor perterritus sapientia Danielis cecedit in faciem suam, osculatus, nempe, eius pedes, *Danieli* 2. Eandem adorationem praestitisse Alexandrum Iaddo Sacerdoti Magno Hebraeorum narrat Iosephus *lib.* 21. *cap.* 18. & *Luc.* 7. de *Magdalena*, & 8. de *Sairo*, *Actorum* 10. de *Cornelio*. Denique oscula ad Religionem, & adorationem maxime apud Hebraeos pertinere, vel ex eo colligere licet, quod verbum osculandi

Tom. I X.

Hebraum Nasak, ad adorationem refertur sapientissime, *Psal.* 2. ubi vulgata habet: Apprehendite disciplinam, ponitur verbum praefatum Nasak, quo promiscue vntur Hebraei pro osculari, & adorare. Hieronymus vertit: Adorate purè: quam versionem defendit in Apologia contra Rufinum. *Septuaginta*, & alij: Osculamini filium, in quo fit allusio ad veterem adorandi modum per oscula, ut Hieronymus adnotavit: & *Osee* 13. ubi nos legimus: Vitulos adorant. Pagninus, Regia, Tigurtina legunt: Osculantur vitulos: & Hieronymus ait, sic vertisse Aquilam: & *Genes.* 41. illud quod Pharaon de Iosepho dixit: Ad tui oris imperium cunctus populus obediet: legit Regia: Super os tuum osculabitur omnis populus. Hoc nempe signo, te illorum esse Dominum ostendentes; Ecce non solum apud Hebraeos, verum apud Aegyptios, qui se omnium antiquissimos iactabant, mos erat osculis submissionem, ac reverentiam erga aliquem profiteri, quod ad adorationem pertinere certè certius est. Praecipue autem huiusmodi adorationis modus in osculo manuum exercebatur, ut patet 3. *Reg.* 19. *Iob.* 31. & Apuleio *Apolog.* 1. *lib.* 4. de *asino aureo*; *Minutio in Octav.* & ex *Plinio citandis*. Haec omnia Magister Torre.

4. Quae quidem satis ostendunt, Eminentissimos Cardinales dum ad osculum manus Pontificis admittuntur, signo illo exteriori, (ut alij genuflexione, & pedum osculatione) nempe osculo manus, Summum Pontificem venerari, ac adorare; Vide Ioannem Wigers de *iust.* *tract.* 8. *cap.* 3. *dub.* 1. *num.* 1. qui etiam docet, manus ex osculationem esse signum adorationis.

RESOL. XI.

Sub qua adoratione comprehendatur adoratio Pontificis ad Laviamne, vel ad Duliam?
Et opinio Caramuellis asseritur. Ex part. 11. tract. addit. Reserctiam 11.

§. 1. Satis itaque superius probatum est ex orationibus, & perpetuo usu Ecclesiae, licitè Pontificem à Christi fidelibus adorari, nunc videndum est, ad quam adorationem reducenda sit adoratio Pontificis, & ad hoc dubium sic novissime respondet doctissimus, & amicissimus Abbas Ioannes Caramuel de *Hierarchia Ecclesiastica libro* 1. *disputatione* 60. *num.* 680. ubi sic ait: Si Deus solus est adorandus, quomodo Summus Pontifex adorari praecipitur? & si iste adorari debet, aut potest, cessat lex illa, quae creaturas adorari interdicit.

2. Respondeo, adorationem esse duplicem, Laviamne, & Duliam: illamque Deo deberi, istam verò dicere reverentiam, & cultum, qui hominibus competere queat. Addo utramque deberi Pontifici Summo, sed diversimodè considerato. Potest enim considerari ut quod; potest ut quo, & consideratur priori modo, quando ut persona; & posteriori, quando ut imago, umbra; quando ut Prochristus; quando ut Pro Deus, hoc est Christi Vicarius. Profecto Duliam cultum nemo Patri Optimo Maximo negare audebit, qui sciat in tabulis divinis legem esse, quae parentes honorari praecipiat. Hic cultus debetur Pontifici considerato ut quod, quatenus enim homo est, est homo facer, homo summus, & caeteris uniuersis praelatus. At si consideretur ut quo, ut Vicarius Christi, ut via ad terminum,

E e 3

ubi

vbi cesset errandi periculum, Latriæ cultum requireret, eo sensu, quo cæteræ imagines Christi, cultum inquam, qui non terminetur ad lapides, ad ligna, non ad carnem, aut sanguinem, sed ad Christum. Doctrina est clara; & ne obrorquetur queat ab inuidio posui illa verba, vbi cesset errandi periculum: si enim scandalum aut proprium, aut alienum, aut aliqua iniuria Deo aut sinistra aliqua explicatio huius cultus præuideretur, deberet omnino intermitteri. Ne ergo in re magni momenti erremus, hæc subiungo: Est ob oculos Christi sanguis (hoc est totus Christus) in aureo Calice, Actum latriæ religio postulat, & elicio, Quem ergo adoro? Calicemne? Si Calicem, aurum adoro, quod non est Deus: ergo non sum Theolatra, sed Chrysolatra, adeoque Idololatra. Debeo igitur adorare ut quod, & tanquam latriæ terminum Christum, qui continetur à calice: non Calicem, qui continet Christum; nam ille solus, & non iste est Deus. At cum dico esse Christum in Calice, Calicem considero ut quo, Christum ut quod, illum ut medium, istum ut finem; illum ut viam, istum ut terminum, & adorandus per Calicem ad Christum venio. Hoc sensu adorantur imagines, nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa. Et quia multæ sunt remotæ, & aliæ proximæ, idè multæ remotius, & aliæ proximius coluntur. Creaturæ remotissimæ imagines Creatoris sunt, & cum illum in eis adoro, ad eius notitiam ab illis, & per illas conducor, illum adoro ut quod, istas ut quo. Deinde Dei Patris, & spiritus Sancti pingimus hieroglyphica, & symbola: non enim imagines possumus; quæ enim purè spiritualia, corporeis coloribus nequeunt imaginari. Christus ut Deus, & homo est, eiusque imagines, quia proprius Deum representant, proprius coli dicuntur. Deinde Crux est signum visibile, & nomen Iesu signum audibile, quo Christus proximè representatur, & coram eis iubetur, ut omne genuflectatur, Cælestium, terrestrium, & Infernorum; sed cuius ligno, an aëri? neutri; Cruces enim plerumque sunt è ligno, voces semper ex aëre, & interim non ligno, non aëri Cælitum, aut Terricolarum, aut Demonum genua flectuntur, sed ipsi Christo. Iubet Apostolus nomen Iesu adorari, & rationem subiungit, quia Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei Patris; non enim hæret in signis, & symbolis, sed per hæc (ligna, & voces) ad Deum venit. Et quia inter alias imagines Prorex est Regis imago intelligibilis, cultu, quo cæteræ materiales Regis ex digniore motiuo honorari debent. Ergo idem dici debet Pro Christo, quo enim sensu est intelligibilis imago Christi, eo debet coli sicut cæteræ imagines. Hucvique Caramuel.

RESOL. XII.

Refertur circa eandem difficultatem opinio Tannerii, Ex part. II. tract. addit. I. Refol. etiam 12.

§. I. **N**elita Religio Societatis Iesu ferè semper fuit & erit doctorum virorum ferax, ac inter eius præstantissimos Theologos floruit Adamus Tannerus natione Germanus; Is itaque difficultatem præsentem pertractans, sic asserit *rom. 3. disput. 5. quæst. 2. dub. 2. mem. 60.* Sanctorum cultus sacer in genere quintuplex distingui potest. Declaratur assertio. Primus enim ille est, quo coluntur solum impropiè; eò quod Deus in illis colatur, velut in sua creatura, & imagine: qui utique latriæ cultus est. Et tamen hic cultus, ut in aliis rebus creatis per

se, & ex sua natura non est illicitus, moraliter tamen, & regulariter erga sanctos non est adhibendus, ut speciatim de B. Virgine dictum asserit. *præced.*

2. Secundus cultus, quo coluntur ipsi, velut templa, serui, filii, amici, & domestici Dei ob excellentiam Dei increatam; qui cultus respectivus est, & ex veriori sententia, quamvis vera, & perfecta latria non sit, sed ea multò inferior, iuxta Religionis virtutem pertinere, ut docet etiam Lessius *lib. 2. capite 35. dub. 2. numer. 15.* & dictum in simili asserit. 3. quidquid Vasquez *lib. 1. de adorat. num. 166.* neget, cum cultum ad virtutem Religionis pertinere.

3. Tertius cultus est, quo coluntur ob intrinsicam, & absolutam excellentiam gratiæ, & donorum spiritualium: qui cultus propriè ad dulciæ virtutem pertinet, à Religione distinctam, iuxta communiorum, quia habet rationem colendi diuersam à latria.

4. Quartus quo coluntur velut capaces eiusmodi donorum, & ad ea diuinitus destinati: quæ dignitas sanctis cum impiis communis est: & erga hos, quam illos maiori ratione vltimabilis; cum in illis inueniatur excellentior ratio colendi, non autem in impiis. Atque hic cultus habitu à priori non differt; cum p̄timitaria ratio colendi sit eadem.

5. Quintus cultus est, quo coluntur ob officia, seu munera sacra, quæ iuxta diuinam ordinationem in Ecclesia obeunt: ut Sacerdotis, Episcopi, Vicarij Christi, &c.

6. Et in his rursus distinctione videtur opus. Nam uti Legatus Regis (quod rectè notauit Bellarminus *lib. 2. de cult. imag. cap. 20.*) dupliciter coli solet; Primò quidem perinde ac si Rex ipse esset, honore planè regio: quod tunc præcipue vsu venit, cum Legatus sui Regis nomine matrimonium contrahit, aut possessionem accipit. Deinde iuxta propriam dignitatem Legati à regia veluti derivatam, cultu quodam inferiori: ita in proposito, Vicarij Christi duplici potest honore coli. Primò per simplicem mentis apprehensionem, agnoscendo quodammodo in illo Christum, cuius personam, & munus sustinet: & hoc modo eodem cultu, quo Christus ut homo colitur, adorari potest: ita quidem ut talis cultus propriè, ac per se ad Christum, per accidens verò solum, & relatiuè ad Vicarium tenderet: quod tamen honoris genus existimo consuetum non esse: secundò iuxta propriam dignitatem Vicarij à Christi dignitate, quam ut homo, & supremus Ecclesiæ moderator habet derivatam, honore quodam inferiori: quem ipsum tamen ad eum habitum pertinere cenfeo, quo Christus idem, ut homo colitur, ut paulò antea *num. 50.* est dictum. Hæc omnia asserit Tannerus *loco citato.*

RESOL. XIII.

Opinio Theophili Raynandi proponitur, videlicet, quod Pontifex, adoratur adoratione Hyperdulia. Ex part. II. tract. addit. I. Ref. etiam 13.

§. I. **H**yperduliam ad Beatissimam Virgineam pertinere tradunt communiter Doctores, & quidem si consideretur in Beatissima Virgine excellentia intrinseca, quam habet ex maternitate, & ex gratia, & sanctitate, qua maxime præstat aliis omnibus tam Angelis, quam hominibus, verissi-

mē asserit Sanctus Thomas 3. part. *question. 23. dub. 5. & 2.2. quest. 101. art. 4. ad 2.* quod illi debetur hyperdulia, id est dulia, & seruitus eminentior, quam communiter debeatur aliis Sanctis, vel (si licet ita loqui) superferuitus : quia enim nulli creature per se, & intrinsecē potest deberi laetitia, & excellentia intrinseca Virginis per maternitatem & sanctitatem ita in se est aliquid creatum, ut tamen singulariter excellat omnibus aliis excellentiis creatis : ita illi est exhibendus cultus superior ad omnes alios, qui possunt exhiberi puris creaturis, & hic est cultus hyperduliae. Et quamuis hoc nomen apud veteres Patres non sit usitatum, rectē tamen illud excogitauerunt Scholastici ad significandam hanc eminentiam cultus, ut notat Valquez tom. 2. in 3. parte, *disputation. 99. sect. 1. num. 2.* Nec de vocabulis est laborandum, quando constat de rebus ipsis significatis per vocabula, ut notat S. Augustinus *lib. de Genesi ad lit. cap. 4.* & apud Suarez in *defens. fidei lib. 2. capite 7. num. 4.*

2. Et quamuis communiter apud fideles hæc duæ excellentiæ maternitatis, & sanctitatis, quæ sunt in Virgine, quandammodò confundantur, & dum illam communiter concipiunt, & adorant ut Dei Matrem, simul concipiunt, & adorent ut absolute sanctissimam, & gloriosissimam supra omnes alios, & maternitatem intelligant non quasi præcisè, & solum formaliter pro ipsa relatione, & fundamentum illius proxima; quod est genuisse; sed simul cum aliis, quæ continentur quasi virtute, & in radice, & actualiter ex illa manant; & est eminentissima sanctitas; si tamen ab invicem distinguantur diuersæ rationis erit hyperdulia, vel superferuitus, aut eminens dulia, quæ debetur vnicuique per se; ut enim bene explicat Suarez tom. 2. in 3. part. *disputat. 2. sect. 3. § Tertio;* hyperdulia ratione solius gratiæ, & sanctitatis erit eiusdem speciei cum dulia, quæ communiter tribuitur Sanctis. Et sicut gratia, & sanctitas Virginis est eiusdem speciei cum gratia, & sanctitate Sanctorum, & solum differet secundum excessum, & eminentiam gradus: ita & cultus, & veneratio, quæ vtrique debetur ratione illius; siquidem excellentia, quæ solum attenditur secundum quantitatem graduum non diuersificat speciem, ut notat S. Thomas in 3. *distict. 9. quest. 2. art. 2. ad 4.* Et quemadmodum cultus Virginis absolute, & simpliciter, & respectu omnium, & quasi protonomasticè appellatur hyperdulia; quia Virgo simpliciter eminet omnibus in sanctitate; ita & cultus vnus Sancti potest dici hyperdulia secundum quid, & in ordine solum ad aliquem alium, cui supereminet in excellentia gratiæ; ut verbi gratia si comparetur cultus S. Ioannis Baptistæ, aut S. Petri cum cultu infantuli, qui sit mortuus cum solo Baptismo, & solum habeat gratiam baptismalem, & gloriam illi correspondentem, ut subdit *ibid.* Suarius.

3. Et qua ratione omnis cultus Sanctorum potest absolute appellari hyperdulia, si comparetur cum dulia communiter dicta, prout est seruitus, ex qua seruis quicumque exhibet reuerentiam suo Domino, ut patet ex S. Thoma 2. 2. *quest. 103. art. 4.* Vnde & Palud. in 3. *dist. 9. quest. 2. art. 1.* cultum Sanctorum quorumcumque absolute appellat hyperduliam, & ipse S. Thomas *artic. 4. cit. ad 2.* hyperduliam ait esse omnem illam, qua exhibetur homini reuerentia propter affinitatem, & coniunctionem ad Deum: qualem certe habent omnes Sancti per gratiam, & gloriam; eadem ratione cultus vnus Sancti maioris potest appellari hyperdulia, si comparetur

cum cultu alterius Sancti minoris; & hæc eadem eminentia sanctitatis, quæ est in vno supra alium, non solum postulat ex parte nostri maiorem existimationem de vno, quam de alio, & voluntatem exhibendi illi maiorem honorem, prout res, & occasio tulerit, sed etiam postulat maiorem appreciationem ex eodem Suario *ibidem*, & ex illa prælationem vnus ad alium, si forte vterque non possit simul coli, & honorari pro dignitate. Et hoc modo etiam Ecclesia secundum ritus factorum officiorum Sanctos aliquos solum honorat officio simplici, & alios semiduplici, aut duplici, prima classis, & maiore, &c. ut de Apostolis, Evangelistis, & Doctoribus statuit à Bonifacio VIII. *cap. vnico, de Reliq. & venerat. Sanctorum in 6.* & si plures occurrant, aut concurant eodem die vnum alteri præfert, & vnum transfert ad vnum, aut plures dies, non autem alterum. Cetera autem ad Hyperduliam propriè cognoscendam, videbis etiam apud citatos Doctores, quibus adde Baldellum in *theol. mor. tom. 2. lib. 3. disputat. 10. num. 12. cura segg.*

4. His suppositis, assero, Patrem Raynaudum in *suo Monastico Pontificio subnotat 3. fruct. 1.* reducere cultum Pontificium ad hyperduliam; sic enim asserit: Porro spectata tam sublimi Pontificis, dignitate, quæ est venerationis Pontifici debita fundamentum, addendum est non qualemcumque cultum ei esse impendendum, sed supra communem ordinem cultus Religiosi Sanctis tributi, ita ut cum Sanctis exhibeatur cultus duliae, spectata sola eorum sanctitate, Pontifici tamen debeatur cultus hyperduliae; Nam eius coniunctio cum Christo quoad fundamentum reuerentiæ est longè altior, quidquid sit de sanctitate personali. Sicut Beata Virgo, quia habet excellentiam specie diuersam ab ea, quæ fundatur in gratia, nempe maternitatem, colitur adoratione superiore, quam sit ea, quæ fundatur in sola gratia sanctificante; ut rectè statuit Suarez 1. 2. 3. *part. disput. 22. sect. 3.* qui anceps est, an cultus ille sit Religionis strictè sumptæ, à qua oritur Dei, & Christi adoratio, an verò orjatur à speciali habitu, ob specialem Virginis dignitatem cultus prædicti fundatricem. Quod secundum circa B. Virginem, mihi placet, & ob paritatem rationis idem statuo in præfenti circa cultum impensum Vicario Christi. Hucusque Raynaudus.

RESOL. XIV.

Opinio anhoris, & aliorum adducitur, nempe adorationem Pontificis reducendam esse ad adorationem Dulia? Ex part. 11. tract. addit. 1. Resolut. etiam 14.

§. 1. Omnes opiniones superius allatas existimo satis probabiles, sed ego magis adhæreo opinioni Doctorum asserentium adorationem Pontificiam esse ad adorationem Dulia reducendam. Et ita tenet Lessius *de inst. lib. 2. capite 26. dubitat. 3. numero 18. cum sequ.* ubi sic ait: Multæ sunt obseruantia species, sicut & multæ dignitatum, & excellentiarum; illæ tamen magis interna estimatione, & affectu reuerentiæ distinguuntur, quam opere externo; ut patet ex dictis *capite 36. dub. 2.* Idem enim opus externum, ut procedit à diuerso affectu interno, & ad testandam diuersam excellentiam ordinatur, est diuersæ speciei moralis, & diuersæ virtutis.

2. Primò igitur diuidi potest obseruantia in politicam, & religiosam, politica est, quæ ob dignitatem politicam, vel excellentiam humanam cultum defert; talis est qua coluntur Principes, Magistratus, & alij dignitate seculari conspicui; item magistri à discipulis, domini à seruis, patroni à clientibus.

3. Religiosa est, quæ ob dignitatem, vel perfectionem cum Religione coniunctam, vel diuinum numen respicientem cultum exhibet; vt quando quis honoratur vt Sacerdos, vt Propheta, vt Sanctus, vt Beatus. Dicitur Religiosa, non quia actus eius est à virtute Religionis, sed quia ipsi Religioni affinis, & cum ea coniunctus.

4. Hæc rursus duplex est: alia enim est naturalis, qualis fuisse in statu nudæ naturæ, & modò esse potest vbi Sacerdotium, & cultus diuinus sola ratione naturali vel constat, vel æstimatur. Alia supernaturalis, quæ ob ministerium supernaturale, vel ob aliquam excellentiam supernaturalem cultum defert; talis est, qua honorantur Sacerdotes, Episcopi, Pontifices, & alij Ecclesiæ Ministri, & Religiosi: si tamen eorum dignitas apprehendatur, & æstimetur, vt oportet. Cum enim hæc non sit politica, sed supernaturalis, & ad Deum specialem ordinem habeat, necesse etiam est, vt æstimatio interna affectus, reuerentiæ, animique submissio sit alterius rationis, quam in cultu politico; & consequenter externus quoque cultus, quo hanc submissionem nostram, & illorum excellentiam testamur, induit alterius virtutis rationem; signum enim accipit speciem ex ordine ad rem signatam. Multum ergo falluntur hæretici, cum putant homines in hac vita non posse, nisi cultu politico coli; etsi externa nota submissiois politico cultui, accommodetur.

5. Supernaturalis obseruantia diuiditur in duliam, & hyperduliam. Dulia dicitur, quæ cultum exhibet Beatis ob sanctitatem, vel beatitudinis statum; eandem puto etiam extendi ad viatores, quando ob sanctitatem, vel dignitatem supernaturalem honorantur; sanctitas enim huius vitæ, & futura, est eiusdem ordinis, etsi ibi sit perfectior. Hactenus Lessius, qui vt vidisti, adorationem, qua Summum Pontificem veneramur, ad adorationem Dulix reducit, quia non solum Beatis in Cælo, sed etiam viatoribus adhuc in terra exhiberi potest.

6. Sed audiamus Patrem Nicolaum Baldellum in *Theol. mor. tom. 2. lib. 3. disput. 117. num. 9.* ita loquentem, & nostram sententiam confirmantem; Rectè (ait) potest dici, quòd hic habitus se extendit ad cultum Sanctorum non modò post mortem, & dum regnant in Cælo, sed etiam dum viuunt, & sunt in humanis; est enim etiam sanctitas in hac vita eiusdem rationis cum sanctitate in alia, eiusque cultus, & veneratio simul proficiscitur ex eodem dictamine fidei, & ex eodem affectu Religionis, & pietatis.

7. Et propter has rationes, quòd se extendat hæc eadem virtus, etiam ad cultum, qui aliquibus exhibetur specialiter propter aliqua dona, aut potestates, aut prerogatiuas supernaturales, vt, quando honoratur, v. g. Summus Pontifex, quia est Vicarius Christi, vel aliquis alius, quia est Sacerdos, vel Propheta, vel Evangelicus, & Apostolicus Prædicator, &c. exhibentur enim sine dubio hi omnes honores ex sola fide, & ex affectu Religionis; & idcò ad illos bene potest se extendere virtus dulix, cum hic etiam cultus nou sit solum ciuili,

sed Religiosus, & sacer. Et quemadmodum res sacra, quæ ordinantur aliquomodo ad Eucharistiam, & ad Christum, adorantur ex eadem virtute latræ, ex qua adoratur ipsa Eucharistia, & Christus; ita & Sacerdotes, & Prædicatores, & Prophete in quantum sunt Ministri, & instrumenta sanctitatis, rectè possunt adorari dulia. Ita Baldeus. Et ideo nostram sententiam sequitur Anton. Mazaronus *tract. de ador. & oscul. pedum Pontificis cap. 1.* vbi testatur de communi sententia Doctorum asserentium, adorationem Pontificiam pertinere ad duliam. Dico igitur latræ, & hyperduliam ad Deum, & Beatam Virginem spectare; duliam verò non solum Sanctis in Cælo existentibus, sed etiam viatoribus adhibetur; & hoc non solum propter eminentum sanctitatem, sed etiam propter dignitatem, gradum, ministerium, vt quidem efficitur in Summo Pontifice.

RESOL. XV.

Brenis digressio de gestatione Pontificis super humeros, & cum Regno in capite, quod vulgo Chamaurus appellatur. Ex part. 11. tractat. addit. 1. Resolut. etiam 15.

§. 1. Præsertim Pontificem reuerenter adoramus, cum in quibusdã diebus solemnioribus procedit ad Capellam gestatus super humeros cum iara in capite, de quibus in gratiam Lectorum hic pauca perattingam, & de leuatione super humeros, assero de hoc more agere Barbosam de *inv. Eccles. lib. 1. cap. 2. num. 90.* & ex illo Machadus de *perfect. Confess. tom. 2. libro 4. part. 7. tractat. 4. docum. 18. num. 3.* vbi sic ait: [Es tambien priuilegio del Pontifice, aunque no de Derecho, sino de costumbre, y deuocion de los fieles, que sea lleuado publicamente, y con solemnidad en ombros dellos; i que todos grandes y pequenios sin exceptuarle los Emperadores, Reyes, y Monarcas del mundo en reconocimiento de su grandeza, y suma potestad le besen los pies de rodillas, protestando con esta humilde, y piadosa accion la obediencia y sugecion, que todos deuen à la sede Apostolica y sus Pontifices.

2. Vnde ex his Ioseph Stephanus in *tractatulo de hac materia* ad Antonium Cardinalem Caraffam, post multa sic asserit: Constat igitur Pontificem Maximum à sellariis, (idest lecticariis hominibus) per Urbem in sellari (idest in sella curuli insigni) delatum fuisse, & ab ea descendente obuiis manibus (vt ait ordo Romanus) exceptum. Quod multorum Pontificum exemplis apertè demonstrari potest. Nam Stephanus II. vt refert Platina, & Franciscus Ioannetus *capite 90.* humeris in Basilicam Constantinam, & inde Lateranam delatus est; & Hadrianus II. in Lateranensem Ecclesiam à Clero, & proceribus deportatus, vt habetur *disf. 63. c. 1.* Cum Hadrianus II. ad Romanum Pontificatum ab Ecclesia Dei genitricis Domine nostræ, quæ dicitur ad Præsepe traheretur ad Lateranensem Patriarchium: certatim à Clero, & proceribus & plebe deportatus est.

3. Leo etiam VIII. cum Summus, & vniuersalis Papa Romanæ Ecclesiæ tertio fuisse acclamatus ad Lateranensem Palatium secundum consuetudinem cum laudibus ducitur, vt ait Luitprandus *lib. 6. cap. 11.* Et certo tempore in Ecclesia sancti Petri ad summum Sacerdotium facta consecratione attollitur

attollitur Gregorius I X. auròque circumtectus ad Lateranum ducitur.

4. Quod planè cuiquam mirum videri non debet, cum ab illa hæc Pontifici celebris gestatio prædicta iam fuerit *cap. 49.* & asserens filios tuos in vlnis, & filias super humeros portabunt; ea quidem causa, quia in magno pretio à mundi Principibus futuri erant Ecclesiæ Præsides; nec aliquod honoris, studij, officijque genus ab illis prætermisillum, quodd Ecclesiæ magistratibus consonum videretur. Accedit huc, idè Pontificem in altum deferri oportere, vt populum, onèque Christi sibi creditas circumspicere, eisque fausta preceatione benedicere, & populi rursam illum in sublimi loco præsentem commodè spectare, & ex vulu pastorem possent agnoscerè: vt inde protestationem fidei conciperent maximam, quoties aspicerent Christi Vicarium, & Petri, in eo quasi throno gloriæ successorem. Hucusque Stephanus.

5. Et quidem hic mos apud veteres extitisse petet ex Herodiano *lib. 7.* ita asserente: Erat puer quidam infans ex Gordiani filijs natus, nomen aut referens, hunc submissis quibusdam, affert ad se iusserunt, qui cum domi ludibundum offendissent, impositum in humeros per mediam ferebant multitudinem, plebi ostentantes, ac nepotulum Gordiani dicitantes, vocantèque eum nominatim, populo declamante, & conspergente puerum frondibus. Hinc Cornelius Tacitus *lib. 7.* asseruit: Impositoque scuto more gentis, & sustinentium humeris vibratus, Dux eligitur; de cuius quidem more, lege Pithocum *lib. 2. aduersariorum cap. 6.* & Principes olim succollari, & gestari humeris, patet in *Orthone apud Sueton. in eius vita cap. 6.* & quidem pietatem Christianorum, & maiestatem Pontificis, quando egreditur ad celebrandum in magnis festiuitatibus inuenio graphice descriptam in illis Virgilij *lib. 4. Georg.*

Illum admirantur, & omnes

*Circūstant fremens denso, Hispanique frequentes,
Et sæpè attollunt humeris*

6. Quoad gestationem verò Regni in capite, quod Pontifex in illis diebus gerit, libet huc adducere verba Patris Raynaudi in *Onomastico Pontificio sub notat. 3. fruct.* ita eruditè loquentis; Eam verò tanquam luculentum Hieroglyphicum exprimit Pontificia tiara, seu mitra, ac Regnum. Ita vocantur è tribus coronis, quarum quæ media est, cumulat eam, quæ imo loco ponitur; sicut ipsa media cumulat à tertia, & summa. Iulius Bullengerus *l. de vestimentis sacris cap. 4.* ex Innocentio III. mitram, & Regnum, seu coronam discriminat; sed Paschalius *l. 9. de coronis, cap. 14.* duo illa in Pontificio Regno neci docet, & multus est in exquirendis variis rationibus structuræ triplici corona ornamentis; quod diffusè quoque prosequutus est Antonius Mazzaronius *tratt. de tribus coronis Pontificis Maximi, cap. 3.* Ratio triplicis illius coronæ Pontificiæ, quam profert Vvolfangus Lazius *l. 2. comment. Reip. Rom. cap. 3.* minime omnium placet. Ait, triplicem esse Romani Pontificis coronam, quia sub Patriarchatu suo habet Italiam, Illirycum, & Africam. Hæc ratio est insufficientissima. Nam Romanus Pontifex est Patriarcha Oecumenicus, nec illis dumtaxat tribus Prouinciis summo spirituali iure præest, sed tribus vniuersi orbis partibus; vt proinde debuerit Lazius rationem potius petere ex subiectis Pontifici tribus, hoc est omnibus planè Christianis. Quod si rationem habere placeat illius distributionis regionum, quia indulget alijs Patriarchis immediatam rectionem quarundam regionum saluis sibi semper excubijs, quas et potestas Petri inabdicabiliter com-

mittit; ne sic quidem ad ternarium Prouinciarum arcenda est immediata eius rection. Nam Patriarchati Romano subsunt multò plures Prouinciæ, quam tres enumeratæ, vt Germania, & totus Septentrio, Gallia, Britannia maior, maior Hispania, quarum regionum quælibet potentior est, quam Italia. Itaque Pontifex non iam ternas, sed septenas, vel octonas, aut etiam plures gestare coronas deberet, si Lazij ratio esset idonea. Probabiliora sunt quæ Casar Costa *l. 1. variar. ambiguitatum cap. 1.* in hanc rem profert, ex tripartito Christi Regno, Vicariæ Romani Pontificis præfecturæ spirituali obnoxio, tribus tituli Crucis idiomatibus expresso, vt Sanctus Chrysostomus in *cap. 19. Ioann.* Philosophatur. Item ex triplici corona Pontificibus debita, quarum vnam habeant vt Summi Sacerdotes aliam ex Constantini Magni donatione, tertiam ex munere Clodouci Regis Francorum, vt Anastasius in *Formisda* memorat, Mazzaronius *cap. lilo 3.* huc aduocat mulierem Ægyptiam tribus regis coronis decoram, vt exhiberetur fuisse filiam, vxorem, ac matrem Regis, quod refert ex Pierio *lib. 41. hierogl. V. Annulus,* apraque ad Ecclesiam Vicarij Christi filiam, & sponsam, ac matrem. Addit etiam tres coronas Lonæ Reginae ex Ludouico Cælio *lib. 1. cap. 19.* Subtilius, & accuratius philosophatus est in hanc rem Carolus Paschalius *disto cap. 14.* Sed mihi appositè philosophatur videbor, si dixerò, triforme hoc culmen Pontifici competere, vt præcellæ eius maiestatis, ad cælestia, terrena, & inferna pertinentis, hieroglyphicum luculentum. Nam & in terris arbiter pro Christo sedet: & quidquid resoluat in terris arbitrio, erit solutum super Cæli radium: & pro animabus reatus temporarij reliquarijs ignes emendarios sustinentibus, litrum ex Christi fisco sibi commisso potest annumerare. Quid quod vel ipsa sola in superstitis fideles potestas, tam protensa, vt nullum non comprehendat; tam fundata, vt nulla vi, nullis portarum Inferi moribus diffici vnquam potuerit; tam nobilis, vt quod nulla alia magnorum, qui sunt in terra iurisdictio habet, sola sit supernaturalis, omnibus denique eximia, & præcellentissima Monarchiæ prærogatiuis conspicua, triformi illo coronarum textu, perfectam fidelium omnium sub huius spiritualis potestatis iura subiectionem insinuante, meritissime expressa est; Et hæc omnia docet Raynaudus *ubi supra.*

7. De hac corona mentionem facit Innocentius III. *serm. 3. de coronatione Pontificis,* Ecclesia sponsa non nuplit vacua (loquitur de se ipso) sed dorem mihi tribuit absque pretio pretiosam spiritualium plenitudinem, & latitudinem temporalium; magnitudinem, & multitudinem vtrorumque. In signum spiritualium contulit mihi mitram (loquitur enim de se Innocentius Papa) in signum temporalium, dedit mihi coronam, mitram pro Sacerdotio, coronam pro Regno illius me constituens in Vicarium, qui habet in vestimento, & scemore suo scriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.

Sed agè nunc de Mitra, & Regia Corona aliquid dicamus, vt quantum Ecclesiasticis moribus, hæc ornamenta accommodata videantur, breuiter explicemus.

8. Mitra igitur apud Suidam capitis redimiculum dicitur, & *l. 28. ff. de auro, & argent. legat.* vt explicat Brillionius. Apud Eusebium *lib. 2. cap. 1.* siue lamina nominatur, qua Iacobus frater Domini ornatus est quamprimum ab Apostolis in Episcopum Hierosolymitanum fuit consecratus. Quod planè ornamentum genus licet ab Aaron, & eius filijs originem duxerit, postea tamen in Ecclesiam translatum est, vt eo om-

nes omnium ferè nationum Episcopi vterentur. Polyocrates Ephesinus laminam gestavit, vt ait Eusebius *lib. 3. cap. 31.* cum Ephesi sacerdotio fungeretur. Alij quoque Pontifices omnia ferè Sacerdotum veterum ornamenta, talarem tunicam, stolam, seu celestem gloriæ coronam, hoc est mitram apud Eusebium *lib. 10. cap. 4.* gestabant, vt ornatiores, & insigniores apparerent, & de iis plura Amalarius, Rabbanus, & alij grauissimi authores docuerunt.

9. Sed hæc quidem, quæ de mitra dicuntur, multorum hominum consensione recepta, ac comprobata sunt: quæ verò de Regno, seu Regni corona explicari debent, nonnullis sunt tenebris inuoluta, quæ pro ingenij tenuitate, dissoluam.

10. Sed non desunt alij edicere, hoc ornamentum genus à Constantino Magno originem dixisse, vt ex actis B. Syluestri colligitur. Quam sententiam omnes Pontifices amplectuntur, vt Leo I X. *epist. aduersus presumptionem Michaëlis cap. 13.* & Innocentius II I. *serm. 1. de B. Syluestro* confirmavit: Constantinus secedens Byzantium coronam capitis sui voluit B. Syluestro conferre, sed ipse pro reuerentia clericalis coronæ, vel utilitatis causa noluit eam portare. Verum tamen pro diademate Regio, vtitur aurifrigio circelari: & pauld post, Romanus itaque Pontifex in signum Imperij vtitur Regno, & in signum Pontificij vtitur mitra; sed mitra semper, & vbique vtitur, quia Pontificalis auctoritas est prior, & dignior, & diffusior, quàm Imperialis.

11. Et hanc sententiam tenet Ioseph Stephanus in *lib. de coronat. Romani Pontificis*, qui plura etiam circa hanc materiam adducit: Hoc vnum ego addam, ad hunc morem alluisse Ioannem in *Apoc. 14. v. 14.* dum ait: Et ecce super nubem candidam sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream: quæ quidem verba Cornelius à Lapide exponens, obseruat, Aureolum per hunc Angelum accepisse Stephanum Papam: sed magis genericè dixit Isaias *cap. 61. ver. 10.* Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona; Summus enim Pontifex sponus Ecclesiæ vocatur à Concilio generali Lugdunensi, adducto in *cap. vbi periculum, de elect. in 6. & ibidem cap. Quoniam, de immunitate.* Turrecremata *lib. 3. summa Ecclesia à cap. 27. vsque ad 31. cum aliis*, ergo meritò dicendum est, quod de illo asserit Propheta corona decoratum fuisse. Vndè Cornelius à Lapide exponens locum supradictum Isaiæ, nostram sententiam confirmare videtur; sic enim ait. Porro alludit ad vestes, & ornatum Pontificis *Exod. 28.* qui mirus erat vti & apud Christianos est. Ita Cornelius.

12. Sed hic obiter detestanda veniunt verba infami Hotomanni contra Bullam Sixti V. *cap. 2. sic debacchantis*, vocare Romanum Pontificem sponsum Ecclesiæ, esse blasphemiam qua nulla vnquam ex Erebo prodierit capitalior, aut detestabilior, cum id sit Pontificem statuere procum Reginæ, & Regi Regum cornua appingere. Ita ille. O lingua præscindenda! ô manus detrucanda! sic hæreticus. Nonnè Christus est Caput Ecclesiæ verè quidem: nam de ipso dixit Paulus: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ; & tamen Pontifex dicitur etiam Ecclesiæ caput, vt vocavit illum Concilium Chalcedonense *epist. ad Sanctum Leonem*, & exponit Gabriel *lett. 3. in can. à littera F. vsque ad litteram G.* Quare ergo non possumus vocare & Christum, & Pontificem sponsum Ecclesiæ decoratum quidem corona. Itaque quando illum sic vocamus, neque Reginæ procum, neque Christo riyalem inducimus, qui Christum &

vnum, & solum primarium Ecclesiæ sponsum nominamus, cuius non Patris semine celesti satus, & in spem æternam hæreditatis ab eo solo obventura, progenitos gratulamur. Sicut tamen alios suos titulos Christus, qua est erga genus nostrum benignitate, cum plerisque puris hominibus communes esse voluit, ac nominatim, qua erga Romanum Pontificem Vicarij suum est gratia, plerosque titulorum sibi principaliter propriorum, illi communicare dignatus est (vocatur enim Christo ipso auctore pastor ovilis, & Ecclesiæ caput, vtique visibile, ac Christo per omnia subordinatum) ita vt de sponsi Ecclesiæ titulo eidem Pontifici attributo philosophemur citra Christi iniuriam, imò cum summo eius honore, & summa erga nos providentiæ suspectione.

13. Itaque contra Hotomannum, & alios hæreticos, rectè vocatur Pontifex sponus Ecclesiæ, & corona decoratus, vt dixit *suprà* Isaias, ac non solum vna, sed tribus, vt portat in sua sacra tiara; sed quate tribus? Audisti antea ingeniosam expositionem Raynaudi, audi & aliam Iosephi Stephani *vbi supra*. Meritò ait: triplicem coronam capiti aptavit Pontifex Maximus, vt se aliis Regibus gloriæ, auctoritate, ac rebus gestis superiorem ostenderet. Ita ille.

14. Hinc modestè dicendum est, loquutum fuisse Symmachum Papam in *Apolog. ad Anastasium Imperatorem*, dum dixit: Conferamus honorem Imperatoris cum honore Pontificis; inter quos tantum distat, quantum quoddam ille curam rerum humanarum gerit, iste diuinarum. Tu Imperator, à Pontifice baptismum accipis, Sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, penitentiam rogas. Postremò tu humana ministras, ille tibi diuina dispensat. Itaque vt non dicam superior, certè æqualis honor est. Nec te putes mundi pompa præcellere, quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Modestè dixi loquutum fuisse Symmachum; nam non æquari tantum, sed longè anteferri oportuit spirituale Imperium supremum, cuiusque temporali. Et idèd S. Bernardus loquens cum Eugenio *lib. 2. de consider. cap. 1.* dicit: Parec super terram non habes. Et Michaël Imperator apud *Sangallensem lib. 1. de rebus Caroli Magni cap. 28.* Ille Papa Regnum habet per se, & nostro præstantius. Et quidem principatus inferior, qualis in vnoquoque Episcopo cernitur, vt tradit Rodericus Episcopus Zamorensis *lib. 2. specul. vite humane cap. 1.* Chrylостомus *lib. 3. de Sacerdot. in initio. & homil. 5. de verbis Isaiæ*: Vidi Dominum in initio. Clemens Romanus *lib. 2. constit. cap. 34.* & alij, improprietate, & inadæquabiliter superat Imperium quodecumque terrenum. Ideoque nullam legimus eo honore affectos Imperatores, quo affectum legimus supremam spirituales Principem, Romanum Pontificem, reuencientium ab eius conspectu, & dignatorum beata eius presentia, pedibus figantur oscula, & vestium parte rapiantur, ac pro reliquis afferuntur. Quod facere Æthiops, suis Roma reuencientibus, scribit *ad Eugenium Papam anno 2441.* Nicodemus Abbas Vicarius Patriarchæ Æthiopiæ, Iacobum Navarrum, ex quo Sanderus *lib. 6. Monach. num. 1122.*

15. Meritò igitur Pontifex tribus coronis ornatur, vt obseruat Stephanus *vbi supra*, stante eius auctoritate super omnes Reges, vndè Damianus vocavit illum Regem Regum, & Principem Imperatorum, & quia eius verba sunt pulchra, ponam illa per extensum; responder enim ad quaesitum, quare Pontifices celesti morte defungantur, ita vt non attingant dies Petri, sic itaque ait *opus c. 23. cap. 1.* Videtur nobis, quia idcirco hoc celestis iudicij ordo dispositus, &

vt humano generi metum mortis incutiat, & quam despicienda sit temporis vita gloria, in ipso principatu euidenter ostendas, quatenus dum præcipuus hominum, tam angusti temporis compendio moritur; tremefactus quisque ad prætolandum sui obitus custodiam prouocetur; dum cacumen, aut verticem suum tam facile cortuisse considerat, flatu concussa formidinis, in suis vindique ramusculis contremiscat. Addit postea Damianus, Deum id potius assequi morte Pontificis, quam morte Regum, & Imperatorum: Quia (ait ille) cum vnus omni mundo Papa præsideat, Reges autem plurimos sua cuiusque Regni meta concludat, quilibet Imperator ad Papæ vestigia corruit, tanquam Rex Regum, & princeps Imperatorum, cunctos in carne viuentes honore, ac dignitate præcellit. Vnde quolibet Rege defuncto, administratione eius, Regnum tantummodo, cui præerat, desinitur. Cum verò Sedis Apostolica Pontifex moritur, vniuersus tanquam communi Patre mundus orbatur: Quid enim Africa de Regibus Asia, aut quid Æthiopia de Principibus sentit Hesperia? Nam siue moriantur, siue viuant qui procul a te remoti sunt, vt vtrumque indifferenter ignorant. Papa verò quia solus est omnium Ecclesiarum vniuersalis Episcopus, cum luce priuatur, mors eius per ampla terrarum Regna diffunditur. Et sicut Sol, quia solus lucet; si eclipsum forte sustineat, præstò necessè est, vt tenebras totus vbique mundus incurrat, sic Papa cum ex hac vita recedit, illic quia vnus in mundo est, longinqua Regnorum spatia mortis eius fama percurrit, & consequens est, vt quos tam sublimis, singulari que personæ casus oburbat, propriæ quoque vocationis exitum tremefactis visceribus expaulescant. Hæc omnia eloquens Damianus, ex quibus appareret amplitudinè Romani Pontificis, & quomodo (vt visum est) à Damiano vocetur Rex Regum, & Princeps Imperatorum; non est igitur mirum, si ipsi vna tantum, Summus verò Pontifex tribus coronis decoretur, & adoratione ab ipsismet Regibus, & Imperatoribus, & vniuerso orbe humiliter veneretur, vt superius satis probatum est.

RESOL. XVI.

An si aliquis Pontifex, (quod Deus auertat,) esset impius, scandalosus, &c. sit adhuc modo, quo supra, à fidelibus adorandus? Ex part. 11. tract. addit. 1. Res. etiam 16.

§. 1. Satis igitur ex superius dictis firmatum remanet ex vniuerso perpetuo Ecclesiæ, & ex rationibus; ritè à Christi fidelibus Pontifici adorationem exhibendam ad Duliam pertinere; quam quidem adhibendam esse etiam Pontificibus (quod Deus auertat) malis, & scandalosis, omnino tenendum est. Nam dicta adoratio præbetur Pontifici ratione ministerij, & dignitatis, sed dignitas Pontificia manet adhuc in Pontifice impio, & scandaloso. Ergo ratione illius ministerij, & dignitatis adorandus etiam venit. Et idè Ioannes Caramuel ubi supra de Hierar. Eccles. lib. 1. disp. 60. num. 580. postquam declarauit quomodo adoratio competat Pontifici, subdit postea, talem adorationem non impedire fragilitatem humanæ naturæ, & imperfectiones personales (nam & Summi Pontifices homines sunt, nec omnes à sinceritate laudantur) si enim è ligno putrido, & vermium dentibus terebrato formes crucem: imò (quod sine horrore vix pronunciem) si è Caini, aut Iudæ, aut cuiuscumque alius hominis damnati cineribus liquorum consicias quo Crucem ꝑ præsentem efformes, non obstante

indignitate materiæ, adorabo istam crucem, non secus ac Eucharistiam, quam Hæreticus proiecit in stercora; quoniam à materia præscindit mea deuotio; figuram respicit, & illam adorat vt quò, & per figuram tanquam per viam progrediens, ad Christum peruenit, quem adorat vt quod. Ergo imago intelligibilis est Christi Summus Pontifex, & licet (quod Deus auertat) non sit bonus, cultusq; dignus. Ita Caramuel; cui adde Theophilum Raynaud. in Onomast. Pontif. subiect. 3. fruct. 6. Ex quibus sequitur, quòd nullus Pontifex potest deponi à Papatu propter quacumque crimina horrenda, & scandalosa; secluso delicto hæresis; & ita tradit Iacobus Granado in 2. 2. D. Th. contra. 1. tr. 7. disp. 2. sect. 4. n. 20. & communiter schola Theologorum. Scio Turrescrematam l. 4. part. 2. cap. 37. adducere sententiam cuiusdam Marsilij, asserentis; quòd si Papa sit incorrigibilis deponi etiam possit propter alia crimina præter hæresim, quam etiam sententiam videtur insinuare Glossa cap. Si Papa. 40. dist. & tenent hæretici nostri temporis, quos refert Bellarminus l. 2. cap. 26.

2. Certissima tamen est conclusio, & absque errore negari non potest, quòd Papa propter nullum aliud crimè præter hæresim possit deponi, quòd præter Doctores cit. doctè, vt semper solet, firmat Magister Io. de S. Th. in 2. 2. D. Th. disp. 8. art. 3. fol. 736. & apertè colligitur ista conclusio ex c. Si Papa, 40. dist. c. Oues, 2. q. 7. vbi dicitur Papam à nemine iudicari, nisi sit deuius à fide; & Patres Concilij Sinuelsenis clara vote dixerunt Marcellino: Tu te ipsum iudica (quia videntur illum respuisse) quia prima sedes à nemine iudicatur. Et in Concilio Rom. sub. Siluestro dicitur. Papa nec à Regibus, nec ab Ecclesia, nec à toto Clero, neque à populo iudicatur. Et idem docuit Nicolaus Papa in epist. ad Michaelem Imperatorem; idemque habetur in Concil. Rom. sub. Sixto III. & in epist. Consilij Calcedonensis ad Mariannum & Valentinianum Imperatores; & in epist. eiusdem Concilij ad Leonem Papam, qua habetur actioe tercia; damnatur Dioscorus, eò quòd in quodam conciliabulo voluerit ferre sententiam contra ipsum Leonem Papam; cum Papa à nemine debeat iudicari.

3. Et ratio probatur hæc opinio, quia Romanus Pontifex est caput Ecclesiæ, ergo non potest iudicari à tota Ecclesia, quia est inferior; neque à iure; quia auctor illi est equalis; nec denique ab Imperatore (vt dicunt hæretici nostri temporis) quando quidem secularis potestas etiam si Imperatoris sit, inferior multò est, quam spiritualis, quæ residet in Papa, vnde in Consil. Milenit. can. 19. prohibentur causæ Clericorum deferri ad Reges, vel Imperatores, vel ad iudices sæculares, quate Constantinus Magnus in Consil. Nicen. (vt refert Rufinus l. 10. cap. 13.) noluit audire, neque iudicare causas Episcoporum, & Basilius Imperator in or. quam habuit in fine VIII. Synodi apertè hanc veritatem est confessus.

4. Nec obstat dicere cum hæreticis, multa adesse exempla, in quibus iudices sæculares causas cognouerunt Ecclesiasticorum, imò cum Pilatus dixisset Christo, nescis quia potestatem habeo, &c. Christus respondit Io. 19. Non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset desuper: Et Paulus Act. 22. dixit: Ad tribunal Cæsaris sto, vbi oportet me iudicari; Cæsarem appello, ergo si Pilatus respectu Christi habuit potestatem, & Cæsar respectu Pauli, multò magis iudices sæculares respectu Summi Pontificis. Respondetur ad primum exemplum, Pilatum fuisse iudicem de facto, non tamen de iure respectu Christi; nam sicut Christus patienter voluit sustinere mortem, & crucifigi, ita voluit similiter ab homine iudicari, sicut Math. 27. voluit soltere

tributum Cæsari, quod de iure non debebat: Illa autem verba, quæ Christus dixit Pilato: Nisi tibi datum esset desuper, permissivè intelligenda sunt secundum Chrylolum, & Cyrillum in hunc locum. Quæ etiam ratione eodem capite intelliguntur illa verba Christi: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum, Vbi non de potestate iurisdictionis, sed permissivè est sermo.

5. Ad secundum respondeo, quod Paulus iudicari voluit à Iudice Cæsaris non de iure, sed de facto, unde Rom. Pontifices non sunt de iure subditi Imperatoribus, licet de facto missi sunt plures in exilium, vt Liberius à Constantino, Silverius à Theodora, imò & depositi fuerint. Hæc omnia docet Franciscus de Castill. in 3. sent. 10. 2. disp. 1. 6. q. 12. qui postea n. 9. contra se obiicit, quod in aliis communitatibus prouisum est remedium contra Principes criminosos, & incorrigibiles, vt deponantur; ergo idem etiam potest fieri in Ecclesia respectu Romani Pontificis; aliàs Christus non sufficienter providisset suæ Ecclesiæ. Respondetur esse diuersam rationem, quoniam Principes aliarum Communitatum recipiunt potestatem, & iurisdictionem ab ipsis, & ita propter tyrannidem, & possunt ab eisdem deponi. At verò Romanus Pontifex non ab Ecclesia, sed à Christo accipit potestatem, & ita ab illa deponi nequit, nisi in casu hæreticis, quod ipsum ius Diuinum ostendit, dum dixit, hæreticum hominem deuita. Ad id autem, quod dicitur, quod Christus non sufficienter providisset suæ Ecclesiæ. Respondet Montefinus cum Caiet. cap. 27. ad 5. & cum D. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quest. 3. ad 2. quod Romanus Pontifex immediatè est sub prouidentia Dei, ad quem pertinet, aut non permittere, quod cadat in prædicta crimina, vel quod si cadat corrigatur, aut si non, quod tollatur è medio. Ad Ecclesiam autem pertinet Deum orare, vt hæc præstet, & suos monere filios, vt agant penitentiam suorum peccatorum, propter quæ sola Deus permittit regnare malos Prælatos. Hucusque, Castillo,

6. Et idè rectè nouissimè Eminentissimi Domini mei Cardinales in Sacra Congreg. Indicis impulerunt nigrum theta super decisiones Vlisiponenses Emanuelis Themudo Lusitani, nam in par. 1. decis. 71. num. 14. asserbat cum Decio cons. 151. num. 6. Pontificem posse accusari, aut iudicari in crimine scandalofo, & licet dictus Themudo postea se correxerit in quibusdam foliis impressis, & directis ad Eminentiss. Dominum meum Cardinalem Coccinum, quos penes me habeo; tamen in ipsis dicit aliqua, quæ etiam censura, & correctione indigent.

RESOL. XVII.

Respondetur ad argumenta Hæreticorum superius in Resolutione prima apposta, & adducitur ratio, quare D. Petrus respuit adorationem Cornelij? Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 17.

§. 1. **S**perest modò respondere ad argumenta, quæ contra licitam adorationem, qua Catholici Summos Pontifices venerant, petulantèr hæretici adducunt. Et primò asserunt, quod Act. 10. D. Petrus respuit adorari à Cornelio, & tamen hodie Pontifices honorem, quem Petrus recusauit cum magna exorbitantia non verentur admittere. Respondeo, hoc Petrum effecisse, quia Cornelius aliud aliquid diuinum de illo cogitabat, vt obseruat D. Hier. contra Vigilant. & idè ne erraret, noluit eius adorationem admittere; quod patet ex ipsius verbis, ait enim

Lucas: Petrus verò eleuauit eum, dicens, & ego ipse homo sum. Vnde ex sacra scripturæ contextu poterant hæretici obseruare, prius Cornelium occurrisse, deinde stratum ad pedes, tum ab Apostolo subleuatum, vt illi ex animo errorem eriperet, quo sibi persuaserat Petrum Deum esse. Ergo ipsi ruenti ad pedes non obstitit Petrus, sed per errorem, honorem, qui Deo debatur, sibi deferenti obstitit, ac erexit humo, dicens: Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum.

2. Eodem pacto respondendum est ad alia exempla in contrarium adducta; vnde Castrus Palaus 10. 2. tr. 8. disp. 2. num. 2. sic ait: Quod si vrgeas hanc infirmitatem adorationem noluisse sanctos viros aliis præstare, nec sibi permittere, vt constat ex Esther. 3. 17. vbi Mardocheus noluit genuflectere Aman; & Petrus prohibuit Cornelium se adorare volentem Act. 10. & Paulus, & Barnabas recusarunt à Lycaonibus adorari Act. 10. & quidem Angelus prohibuit Ioannem, & se ipsum adorare. Ergo conuenientem non esse hominibus, & Angelis adorationem. Facilis est horum solutio. Mardocheus enim noluit genuflectere Aman, ne videretur homini, honorem Deo debitum deferre; erat enim mos Iudæis, nullum alium præter Deum continud honorare genuflectione; vt tradit Azor. l. 9. cap. 10. quest. 3. Aman ergo non semel, aut iterum postulabat hunc honorem, sed continud noluit ergo Mardocheus sic continud honorare, ne scandalum præberet; & ne diuinum cultum ad hominem transferre videretur. Petrus verò ex modestia honorem alioquin sibi conuenientem recusauit. Paulus item, & Barnabas adorationem illam recusarunt; quia Lycaones debantur Ethnicis, & Gentilibus, adorationem Deo debitam illis præstare volebant. Angelus autem adorationem Ioannis recusauit, tum ex vrbantate, tum vt indicaret, quanti ab Angelis humana natura post Verbi assumptionem æstimabatur; & præcipue quanti Sacerdotes, Apostoli, & Deo charissimi æstimari debeant. Hucusque Palaus; cui adde Tannerum tom. 4. disp. 5. quest. 2. dub. 1. num. 20. Petream in Genes. tom. 3. cap. 17. num. 7. 10. Lorinum in Act. Apost. cap. 20. v. 2. Alanium Copum Dial. 3. cap. 7. Valent. tom. 3. disp. 6. quest. 11. punct. 5. & ante omnes omnium Magistrum D. Th. in 2. 2. q. 84. ad 1. vbi ita asserit: Secundum reuerentiam quæ creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid, secundum autem reuerentiam, quæ debetur Deo, Mardocheus noluit adorare Aman timens ne honorem Dei transferret ad hominem, vt dicitur Esther. 13. Et similiter secundum reuerentiam debitam creaturæ excellenti, Abraham adorauit Angelos, & etiam Iosue, vt legitur Iosue 5. quamuis possit intelligi, quod adorauerint adoratione latriæ Deum, qui in persona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reuerentiam, quæ debetur Deo, prohibitus est Ioannes Angelum adorare, Apoc. vlt. tum ad ostendendam dignitatem hominis, quam adeptus est per Christum, vt Angelis æquetur: vnde ibi subditur: Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum etiam ad excludendam idololatriæ occasionem; vnde subditur: Deum adora. Ita D. Th. quibus adde ex SS. Patribus D. Athanasium ser. 3. contra Arrianos, & D. August. l. 2. contra Faustum cap. 21.

3. Rectè itaque exemplo Cornelij Centurionis, Pontifices vt successores D. Petri adoramus, & idè Cornelius à Lapide explanans locum Apoc. cap. 10. v. 25. sic asserit, Exemplo Cornelij fideles adorant Pontificem cumque genuflexi osculo pedis venerantur, quod notent hæretici. Ita ille, &c.

RESOL.

RESOL. XVIII.

Quare Pontifex vocat se seruum seruorum Dei contra Theodorum Reinghingh, demonstratur? Ex part. 11. tr. addit. 1. Rel. etiam 18.

§. 1. *Superius in resol. 1.* adduximus Theodorum Reinghingh contra dictum titulum imperentem, quod etiam fecit Leonardus Waramundus lib. pro causa Colonienfi, ubi loquens de Gregorio XIII. qui in quodam Breui vocabatur seruus seruorum Dei, sic impie asserit; Gregorius ius illud diuinum abdicat, cum se se nominat seruum seruorum Dei; nam ista appellatione spiritus Dei numquam in scripturis vltus esset, nisi vt maledictissimam abiectionem demonstraret, cum apud Mosen, inquit: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Ita ille.

2. Sed quis est, qui absque offensione audiat Waramundum tam insulse, ne dicam maligne, ac liuide iam ratiocinantem, sic scilicet virum in differendi facultate peritissimum (talem enim se non semel profectus) palam est, argumentari. Chanaan seruus seruorum fratribus suis maledictus est: Gregorius ergo seruus seruorum Dei maledictus est: Pulchra nimirum collectio, & Varamundo digna. At certe mirum est, cur illi in mentem non venerit, quam inter se inter seruum seruorum fratribus Chanaan, & seruum seruorum Dei, illud (vt sacra testatur historia) in delicti poenam impij filij posteritati imprecatus est Noëmus, maledictissimam, vt ait, abiectionem demonstrans, hoc autem tanquam augustissimum elogium, atque illustrissimum stemma, vsurparunt sancti viri, habuerunt Apostoli; quinimo Saluator ipse noster ceu clarissimo appposito, illo insigniri non recusauit. Sed deseramus Varamundum Caluinistam, & respondeamus ad Theodorum Lutheranum.

3. Dico igitur hunc titulum esse antiquissimum, auti Damalam I. qui quidem ante annum ducentessimum vicesimum supra millesimum in *epist. ad Steph. Archiep.* & tria Africana Concilia, illo vsus est, Damalus (inquit) seruus seruorum Dei, atque per gratiam eius Episcopus Sanctæ Catholicæ Urbis Romæ. D. Augustinus eiusdem seculi scriptor, ad Vitalem Carthaginensem, Augustinus, ait, seruus seruorum Dei, idem ad Probam, viduam Augustinus Episcopus seruus Christi, seruorumque Christi famulus, Proba in Domino Dominorum salutem, & C. B. Fulgentius Afer Ruspens. Episcopus, qui sub Anastasio vixit, ad Gallam de statu viduali, Dominæ verò illustri, & in Christi timore venerabili filia Gallæ seruorum Christi famulus. Idem ad Probam, ad Venantiam, ad Eugippium Abbatem, ad Theodorum Senatorem hoc titulo perpetuò vtitur; Paulinus Aquilensis Præsul aduersus Felicem Vrgelitanum, & Eliphandum Toletan. Scribens; Quapropter (ait) ego Paulinus licet indignus peccator, omniumque seruorum Domini vltimus seruus. Demum post hoc Gregorius ille verè Magnus huius nominis primus ad reprimendam (vt auctor est Ioan. Diac.) Cyriaci, & Ioann. Constantinop. insolentiam, insignis istud cognomen maximè habuit peculiare, illud deinceps reliqui Romani Pontifices frequentius vsurparunt. Nec enim vt ex Damaso docuimus, ab ipso Gregorio, I. titulus iste incepit primùm, estque verissimum quod Euseb. Emis. (si modò is Eusebius censendus sit) ducentis quinquaginta annis antiquior Gregorio, sic ait in *homil. Dom. xxj. post Pentec.* Romanus Episcopus Episcoporum omnium maximus, Tom. I X.

seruus seruorum Dei in suis epistolis se esse scribit, sed & Bonifacius Episcop. & vltimo loco domest. testis accedat, qui Gregor. II. & III. Pontificibus in Germania vtraque salutis prædicauit, & gentem illam sedentem adhuc in tenebris illuminauit, ad Zacchariam Rom. Pontificem scribens seruum seruorum Dei se vocat, Hæc itaque nobilissima appellatio, quæ & rationibus, & exemplis comprobata, est hæcenus, ita iam Roman. Pontificibus vsu venit, vt continua, diuinaque consuetudine, ac stylo firmata, inter solemnia Bullarum Apostolicarum verba meritò annumeretur. Si enim Pontificium rescriptum illa careat falstatis suspicionem minimè declinabit, vt verè docent omnes Canonici iuris Interpretes; tam est peculiare, & proprium Pontifici Romano Maximo, & summo, seruum seruorum Dei appellari.

4. Verum ad confirmationem supradictorum non deseram hic apponere verba doctissimi, & amicissimi P. Theophili Raynaudi in *suo Onomast. Pontificio lit. S. ver. Seruus seruorum Dei*, qui ita asserit: Atrogantiam Ioannis Ieiunatoris Constantinopolitani Patriarchæ, qui superbum nomen Patriarchæ, Oecumenici, siue vniuersalis assumpserat, modestiæ insigni specimine contudere volens S. Gregorius, vt scribit Io. Diaconus lib. 2. de *vita capite 1.* & Anonym. apud Henricum Castitum rom. 6. *antiqua lect.* necnon Aluarus Pelagius l. 2. de *plantu Ecclesie capite 13.* Itemque Archidiaconus, & Io. Andreas ad *proem. 6. Decretal.* & Io. de Anania ad *proem. 1. Decretal.* ac Genebardus in *Chronico anno 604.* alique passim de *antiqu. Eccles.* dimisso eo splendido titulo, quem vsurpare iure poterat, in sensu non excludente particulares Episcopos, cœpit vsurpare titulum serui seruorum Dei. Imitatione fortè Damasi, qui se ita inscripserat, rescribens Stephano Carthaginensi, & tribus Conciliis Africanis. Exemplo Sanctiss. Gregorij omnes deinceps Pontifices adhibuerunt eum titulum non iam obiter vt Damasus fecerat imitatione ab aliis non expressus, sed tanta constantia, vt rescriptum, quod eo titulo careat, habeatur adulterinum, vt scripsit Io. de Anania ad *proem. l. 2. Decretal.* Et quamquam ab eodem S. Gregorio informatus S. August. Angliæ Apostolus, inscribebat se ipse quoque seruus seruorum Dei, vt eius acta, id quod etiam sæpè facit Desiderius Caturcensis in *epist.* & eundem sibi titulum adscribit Diedericus Aletensis *ep. 31. inter Gerberti epist.* nec non S. Io. Eleemosinarius in *suo restam.* & S. August. in *inscrip. epist. 121.* quorum vestigijs instituisse videtur S. Bonifacius *epist. ad Fidirad. Abb.* constansque omnes re ipsa posse, ac debere præferre quod continetur hoc titulo. Tamen vsus inualuit, vt in actu signato nemo seruorum Dei seruum se appellet, præter Rom. Pontificem, qui, vt ait Gerfo *lect. 3. de vita spirit.* non ficta humilitate, sed metaphysica, & moralis, ac theologica veritate seruum se omnium nominat. Consentaneè ad Origenem *hom. 6. in Isai.* & S. Hieron. in *epitaph. Neopitani*, qui docent, Episcopos ad seruiendum, non ad dominandum assumi, quod maximè valet de Episcopo Episcoporum. Explodendus verò est Castaldus lib. de *Imperat. quast. 43. in fine*, vbi cum Io. Fabro ait: Papam per iocum se vocare seruum seruorum Dei. Hoc falso dicitur, nam ex animo, & verè S. Gregorius eum loquendi modum induxit, & vsurpant successores. Sicque impletum videmus quod Christus prædixerat: Qui se exaltat humiliabitur. Vnde scite. Glossa *cap. quosies 1. quast. 7.*

Roma tibi quondam suberant Domini Dominorum: Seruorum serui, nunc tibi sunt Domini.

ff

Hæc

Hæc omnia Raynaudus, & ante ipsum Georgius Pelacchus in *Comment. ad Bullam Urbani VIII. de subileo anni sancti scilicet*, 3. & Gonzalez Ponce de Leon contra Waramundum *cap. 2. per tot.*

5. Vide etiam ad ornatum tituli, quo Summi Pontifices utuntur, ea, quæ eruditè obseruat Michaël Muclerus de *Monarchia Eccles. tom. 1. par. 2. l. 1. cap. 9. per tot.* Undè ex his patet, quàm immeritè contra dictum titulum, & Summos Pontifices eo utentes Theodorus, & Waramundus, & alij hæretici confutuerint.

RESOL. XIX.

Quare Summus Pontifex non solum calcamento Cruce signatus, sed etiam colore rubeo utatur? Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 19.

§. 1. **O**bseruat Augustinus Barbosa de *iure Eccles. lib. 1. cap. 2. num. 90.* quòd Pontifex semper, & ubique laevis, & candidis vestibus utatur, iuxta illud *Eccles. 9.* Omni tempore vestimenta tua sint candida; & ego obseruo pro casu nostro, Sacerdotes veteres vfos fuisse calcamentis candidis; & idèd Appian. *l. 5. de bell. ciu. de M. Antonio* ita scribit: Calcamenta candida, qualia Atheniensium, & Alexandrinorum Sacerdotes (quos Phæcasijs appellant) de ferre confueverunt, sibi assumpserunt. Et de huiusmodi Sacerdotibus, & calcæorum ab illis denominatorum meminit Seneca *l. 7. de benef. cap. 21.* Pythagoricus, inquit, quidam emit à Sutore Phæcacia, & Iuuenal. *sat.*

Phæcasijs vetera ornamenta Deorum.
Quare igitur Pontifex cum alias, vt plurimum, candidis vestimentis, tamen calcamentis utatur coloris rubei?

2. Respondeo, quòd S. Leo IX. *epist. 1. que est ad Michaëlem, & Leonem*, demonstrat Pontificatum Romanum esse Regale Sacerdotium, etiam spectata terrenâ dominatione; idèdque notat Pontificem à Constantino Magno donatum insignibus Imperialibus; & *cap. 38.* (successores S. Petri iam in terris retinere specialem dignitatem terreni, cælestisque Regni) innotetque Græcos, ne inuideant. Inter ea portò Regiæ potestatis insignia, quæ à Constantino collata Rom. Pontifici prodit S. Leo, calcæos purpureos disertè recepit Balsamon. Erant enim calcæi purpurei nota cultus principalis, iuxta ea, quæ habet Basilius Imper. in *capitibus ad Leonem filium cap. 63.* & iuxta illud Corippi *lib. 2.*

*Purpureo sura resonant fulgente cothurno,
Cruaque puniceis induxit regia vinculis
Parthica Campano dederant que tergo a faco,
Qui solet edomitos victor calcare Tyrannos
Romanus Princeps, & barbara colla domare
Sanguineis prælata rosis, laudata rubore,
Lætæque pro sacris tactu mollissima plantis,
Augustæ solis hoc cultu competit vti,
Sub quorum est pedibus Regum cruor.*

3. Procopium Imperio inhiantè, ad calcæos vsque purpuratum exhibet Ammian. *lib. 26.* Rubra talaria cum pyramide margaritis distincta, in cuius summitate lapis purpureus refulgebat, fuisse Regum insignia ait Gregor. Logotheta in *Chron. Constantinop. pag. 41. & 42.* Patriarcha Constantinop. referente Cuiropalate in *hisor. Isuaci Comneni*, purpureos calcæos sibi deberi inde confirmabat, quod inter Sacerdotium, & Regnum nihil interesse diceret, vel admodum parum. Alia dabit Balduinus *lib. de calceo c. 10.* Debetur ergo multa magis Romano Pontifici:

inter cuius Pontificium, & quodcunque Regnum tantum distat, quantum inter humana, & supernaturalia. Vel ex hoc ergo antiquo cultu Pontificis Romani, apparet eum meritè accenseri Regibus. Quamquam pie, & sapienter Pontifices calcæis illis Regibus crucem adiunxerunt. Et hæc omnia, vt semper solet, eruditè obseruat Pater Theophilus Raynaudus in *Onomastico Pontificio littera R. ver. Rex.*

4. Sed ego in calcamentis rubeis Pontificis, mysticam significationem agnosco; volunt itaque Pontifices in illis demonstrare Christi fidelibus ad eorum genua procumbentibus, & pedes osculantibus, volunt, inquam, eis demonstrare se esse redemptos purpureo Christi cruore, & tunc adorare Pontificem caput visibile Ecclesiæ, quam Christus acquisiuit sanguine suo, vt ait Lucas *Act. 20.* & ad eius imperium, de quo in *superiori resol.* diximus calcamentum esse symbolum, & figuram, Christum per crucem petuissè, vt asserit D. Paulus ad *Philipp. ep. 2.*

5. Undè ex his, vt dixi, meritè Pontifices fidelibus eos adorantibus præbent ad osculandum pedem calceò signo crucis, & simul rubeo colore ornatum. Hinc appositè, & eleganter pro casu nostro Episcopus Ioseph. Steph. exponit de calcamentis Papæ verba illa *Psal. 67.* Vt intingatur pes tuus in sanguine, accipe eius verba *cap. 18.* Quare omnia (ait) cum à passione Christi habeant firmitatem, non abs re Pontifices vt hanc mysticam intelligentiam significare viderentur, crucem pedibus impresserunt; iuxta illud *Psal.* Vt intingatur pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Tunc enim pedes sanguine tinguntur, cum cruce Christi decorantur; tunc linguæ canum ipsomet sanguine imbuuntur, cum hæretici, more canum vestigijs summi Sacerdotis obuolui pedes lambunt, & sandalijs impressam crucem osculantur.

6. Qui mos vsque adèd vetus, & firmus est habitus, vt nusquam Romanum Pontificem depictum, aut marmore expressum, aut ære ductum videas, quin etiam præter insulam, & Sacerdotij ornamenta, crucem pedibus appictam cernas; vt ex imaginibus venerandæ vetustatis, quæ in Basilicis Laurentiana, & Vaticana multis abhinc annis depictæ sunt, constat. Ita ille, Cuius verba idèd notanda sunt, quia Petrus Molineus Calvinista in *libro*, quem inscripsit de *Monarchia temporali Romani Pontificis* Londini edito, hanc regulam constituit. Non excedere annos sexcentos, vel ad minus quingentos mera est nouitas, cum de Ecclesiâ, vel doctrina, vel disciplina agitur. Intendit enim perfidus hæreticus omnia ea, quæ à Romanis Pontificibus præsertim recentioribus intra hoc tempus peracta, vel determinata sunt destrucere, & eorum auctoritatem minuere; ac tollere. Sed in nostro casu omnia etiam tempore Sancti Siluestri, & aliorum veterum Pontificum obseruabantur, vt infra patebit.

RESOL. XX.

Respondetur ad scommata Ioannis Fabri, qui Pontificem carpit portantes calcæos Cruce signatos; & ostenditur humilitatis causa, & ad honorem Crucis ritum hunc à tempore S. Syluestri fuisse introductum. Ex part. 11. tract. addit. 1. Ref. etiam 20.

§. 1. **A**gnosce; ait S. August. in *psal. 54. v. 1.* gloriâ crucis ipsius; iam in fronte Regum crux illa fixa est, cui inimici insultauerunt. Et tamen obgarrit Fabrus cum pluribus Hæreticis) illam Pontifex deicit ad pedes, & fardo situ calcæis infigit. Dico

Dico igitur morem istum à S. Siluestro Papa incepisse, & postea illum secuti sunt alij Pontifices, vt ex vetustis imaginibus aperitissime probat Angelus Rocca in *obseruationibus super imagines S. Gregorij, & parentum eius*, à Ioanne Diacono conscriptas, & post illum Benedictus Balduinus *lib. de calceo c. 27.* quibus adde Andrea de Saullay *de deosculat. pedum Pontifici c. 2. per tot.* vbi firmat, signum crucis sandaliis, seu calceamentis Pontificum Romanorum prisco ex more insertum fuisse. Vnde in *Ceremoniali Rom. lib. 1. c. 6.* sic habetur: Indacitur electus (scilicet Pontifex) Papali habitu, toga scilicet lanæ, caligis rubeis, & sandaliis rubeis aurea cruce signatis: Nec aduersus hunc morem obiciant hæretici cum Fabro Imperatorum exempla cruce gerentium in manu pro sepro, in capite pro corona. Ab his enim pietate Papa se vinei non patitur; à quo potius quanto honore crux habenda esse edoceretentur. Nihil magis siquidem in ornatu Pontificis est, quod effulgeat. Crux ei pro baculo est, ac virga pastorali. Crucem in tiaræ suæ fastigio pro exquisitiori gemma præferit. Hanc pallio Papali ante, & retrò ac circumquaque acu intexam gestat super humeros, super pectus; pendulamque aliam habet, quæ à sinu suo super cor deluit. A capite igitur ad pedes vsque cruce insignitus est: hocque ornatu totus eius decoratur apparatus, vt sic cum Apostolo gentium illuminatore palam profiteretur, se tantummodò gloriari in cruce Domini sui, *Gal. 6. v. 14.*

2. Quam etiam sandaliis seu calceamentis fixerunt, vt Christi fideles eorum genibus aduoluti, & ad eorum prostrati pedes, deosculentur non tam eorum pedes, quam Christi triumphale signum adorent, & D. Petri simul pro ipsius Domini clarificatione Crucifixi sacra vestigia clauis confixa venerentur. Itaque cum primùm Pontifices agnoscerent, vniuersos passim Christianos pietatis & honoris ergo ad suorum pedum oscula proruerent, vt à se honorem illum, ad Christi Domini gloriam transferrent, Crucem, quæ præcipuum est gloriæ eius monumentum, calceis suis adtexi curauerunt. Sic enim factum, vt Christiani homines, eum honorem, quem Pontifici per pedum eius oscula habentes ibant delatum, cruce in ipsius calceis perspecta in Christum præsertim referrent: atque ad eum ore contingere, in impressisque labiis suauiari viderentur.

3. Hæc ratio, qua maximè Summorum Pontificum humilitas, atque Religio commendatur, ab Angelo Rocca, & Benedicto Balduino fuit antehac obseruata; sed hoc cum discrimine: quòd Balduinus, vt à se profectam illam assignat: Rocca se à Iosepho Stephano, cuius etiam profert ipsa verba, aperte mutuatam profitetur. Quæ cum verissima, ac efficacissima sit, euadit vtique consecræntem; quam antiquus sit ritus deosculandi pedes Rom. Pontificis. Si enim idèò crux postea fuit in sacris eius calceis, vt quæ oscula eis à fidelibus reuerentiæ causa infingebantur, ad Christum, cum toto honore, qui ex pio hoc obsequio dimanabat, velut ad authorem Pontificiæ dignitatis, ac primarium Religionis obiectum, & summum, ac æternum Pontificem in Papa ipsius Vicario representatum, Christiani intelligerent à se (vt ab ipso Papa) referenda esse: Et hæc omnia docet Andreas Saullay *vbi supra, cap. 5.* & Stephanus *cap. 18.* Vnde ex hac cæremonia Pontificum humilitas commendari debet, qui cum omnes populos communi voto, vt docuimus, ad suos pedes adorandos propensos agnoscerent, Cruci Christi osculationem potius, quam sibi ipsis tantum honorem deferri maluerunt, vt omnes

Thom. IX.

Christianos benignè ad oscula pedum exciperent

4. Itaque vt expressam Christi imaginem referrent, vt Saluatoris passionem in hominum memoriam redigerent, Crucem sandaliis affixerunt, vt Christiani homines eos honores, quos debitos, vt necessarios Pontifici deferebant, cruce perspecta alacrius exhiberent.

5. Itaque ritum, quem Pontifices obseruant vtendi calceis cruce signatis contra Fabram, & alios Nouatores, humilitatis causa à Summis Pontificibus introductum fuisse dicendum est.

6. Sed non erit extra rem mysticas significationes adducere, quare Pontifices calceamenta crucis signo adornent. Suppono igitur, veteres aliquando gemmis, & margaritis calceos ornasse, vnde Plinius *lib. 9. cap. 35.* Neque enim (inquit) gestare margaritas, nisi calcent, ac per vniones etiam ambulent, satis est. Hinc puellæ Sionitides Regiam sacræ sponsæ dignitatem ex calceamentorum ornatu adstruunt *Cantic. 7. cap.* Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis. Et idèò *Is. 3. vers. 18.* asseritur: In die illa auferet Dominus ornamenta calceamentorum.

7. Verùm magis pro casu nostro obseruo, olim Imperatores cum à populis adorabantur, calceamenta gemmis ornare solebant, vt obseruat Alexander ab Alex. *Gen. dier. lib. 5. cap. 18.* Eutropius *lib. 1. de gestis Roman. 10. cap. 19.* Lampridius in *Chronic.* Casiodorus in *Consulibus Rom.* Euseb. in *vita Eliogabali.* & in *vita Alexandri Seneri*, cum Seneca *lib. 2. de benef. cap. 12.* verum hodie Pontifices non gemmis, & margaritis vt Imperatores faciebant, sed pretioso Crucis signo plusquam gemmis, & margaritis à Christianis assumendo, calceamenta sua adornant.

8. Aliam mysticam interpretationem adducam, Lectotibus (vt reor) non ingratam; suppono igitur calceamenta esse Regum typum, & symbolum dominij, & Imperij. Probant hoc Hieronymus Prædus, & Cornelius à Lapide in illis verbis *Ezech. 16. verb. 10.* Calceauit te hyacinthis; vnde Dauid Idumæam subiugatur, dixit *Psal. 59. 10.* In Idumæam extendam calceamentum meum: & *Psal. 107.* Secundùm *lectionem Nebisens.* Super Reges terræ proiciam calceamentum meum; & idèò Io. Lorinus explanans ista verba, sic ait; Extensio, aut immisio, aut projectio calceamenti, siue super colla hominum, siue super eorum regionem, denotat subigere, ac in potestatem redigere, subiugare, possessionem inire. Ita ille. Clare igitur apparet calceamentum esse typum Regni, & Imperij; Quod magis confirmatur ex verbis *Ezech. 24.* Corona tua circumligata sit, & calceamenta erunt in pedibus tuis. Quam mira copulatio est ista calceamentorum cum corona! quia, vt diximus, calceamenta figura sunt imperij, & Regni.

9. Hoc supposito, ecce mysterium, quare Pontifex gestet in pede signum crucis, cum Christus peruenisset ad Regnum Ecclesiæ mediante cruce, vt ipsamet canit: Regnauit à ligno Deus; Vnde hoc *Isa. c. 9. vers. 6.* prædixit in illis verbis: Et factus est principatus super humerum eius, secundum expositionem communem Patrum, quos affert hic Leo Castrus, & sentiunt ipsi Hebræi, teste Galatino *lib. 9. cap. 19.* Sequitur ex his rectè Pontificem in calceamentis, quæ, vt dictum est symbolum sunt Imperij, signum crucis infingere, ad demonstrandum, Regnum Ecclesiæ, de quo ipse est visibile caput, mediante cruce prius per Christum obtentum fuisse, & postea mediante cruce per D. Petrum, ad ipsam Pontificem

Pontificem eorum Vicarium, & successorem peruenisse.

10. Et ego quidem, (dum genuflexi ante Pontificis pedes cruce signatos existimus) cogito ipsum nobis asserere, Vultis, ne pedes vestri commoueantur? *Psal. 37.* Vultis, ut pedes vestri dirigantur in viam pacis? *Luc. 1.* Vultis, ut pedes vestros perficere in semitis Domini? *Psal. 16.* Vultis, ut ipse Dominus custodiat introitum & exitum pedum vestrorum? *Psal. 120.* Amplectimini crucem, tribulationes vide licet, & mortificationes; quia hæc sunt via Regia, quæ ducit ad Cælum; & postea dñm eius calceamentum ornatum cruce actu osculamur; cogito Pontificem nobis dicere: Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus, Paulus *ad Hebr. 13.* Si vultis super hanc ciuitatem calceamen-

tum extendere (vt locutus est Dauid *ubi supra*, id est dominium, & possessionem illius habere) amplecti. mini crucem exemplo Saluatoris, de quo dicitur, quod oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. *Luc. 24.* Regnum enim cælorum vim patitur. *Matth. 11.* Et idem per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. *Matth. 14.* Itaque ex his mysticis interpretationibus patet appositè Pontificem calceos cruce signatos gestare.

Et hæc dicta sufficiant circa præsentem tractatum, quæ omnia Sanctissimo D. N. humiliter corrigenda submitto; præmissa priùs Adoratione Pontificia; idem procumbens, & pronus in terra eius pedes osculando, in detestationem omnium hæreticorum, ingenti animi submissione ipsum venerabundus, adoro.

TRACTATUS QVINTVS

DE

INFALLIBILITATE DECRETORVM ROMANI PONTIFICIS extra Concilium.

RESOLVTIO PRIMA.

An Papa possit errare definiendo aliquid de Fide extra Concilium Generale?

Et sententia affirmatiua aliquorum adducitur. Ex p. 11. tract. addit. 2. Resol. etiam, 1.

§. 1. **S**APIENTISSIMVS Dominus Noster Innocentius Decimus nunc feliciter regnans nouissime promulgauit Constitutionem quandam datam Romæ pridie Kalendas Iunij 1653. contra Concilium Iansenium Episcopum Ipresem, & quosdam alios Iansenistas, in qua ad instantiam plurimorum Galliarum Episcoporum petentium declarationem quinque propositionum, illas declarauit, & damnauit tanquam hæreticas, vt videre est in dicta Bulla posita in fine romi quinti, nostrorum operum. Sed eruditissimus Petrus de Marca Archiepiscopus Tolosanus testatus est mihi per epistolam datam Parisiis die 19. Iulij 1653. aliquos Iansenistas occasione dictæ Bullæ ausos fuisse asserere, Pontificem extra Concilium non posse determinare aliquid circa fidem; quod etiam ausi sunt dicere tempore fel. mem. Urbani VIII. vt patet apud doctissimum Caramuelem in *Theologia fundamentali, fundament. 4. num. 169.* Propositio ardenti cauterio inurenda. Vnde ego ad compescendam eorum audaciam, & temeritatem, illam in hoc Tractatu labefactare conabor, infallibilitatem Romani Pontificis extra Concilium secundum Catholicam veritatem stabiliendo. Hoc enim debeo Apostolorum

Principi Petro patrono, ac intercessori meo, qui in suo successore adhuc regnat, & loquitur, nec non Sanctæ Sedi Apostolicæ, ac Sanctissimo D. N. Innocentio, quorum humillimus, ac indignus minister existo.

2. Itaque ad propositam quæstionem, respondeo, olim quosdam docuisse, quod quamuis Romanus Pontifex cum Concilio Generali errare non possit in definiendo, tamen si seorsum definiat, possit errare; & hanc sententiam tenent Adrianus in 4. sententiarum in materia de Sacram. Confirmat. art. 3. ad secundum principale. Castro lib. 1. contra hæreses cap. 2. & latius cap. 8. Gerson. tract. de potest. Eccles. Almainus in 3. dist. 24. q. 5. dub. 6. & alij.

3. Probatur hæc opinio, primò, quia non legitur in Evangelio, quod concessum sit hoc privilegium Petro, aut eius successoribus, sicut legitur, concessum fuisse toti Ecclesiæ, quæ repræsentatur per Concilium Generale Ioan. 14. Alium Paraclytum dabo vobis, vt maneat vobiscum in æternum, & ita Ecclesia dicitur columna veritatis. Vnde *Astor. 15.* cum orta esset controuersia de legalibus, non ad Petrum, sed ad Concilium Apostolorum simul cum Petro delata est, vt definiretur.

4. Probatur secundò, quoniam ad definiendum aliquid de fide debet præcedere sufficiens diligentia, quam certum est fieri in Concilio Generali, sed non ita certum, quod fiat à solo Papa seorsum. Deinde aliàs frustra congregaretur Concilium Generale ad definiendum aliquid de fide. Vnde in Epistola Concilij Africani ad Celestinum Papam dicitur maioris roboris esse, quæ à multis, quàm quæ ab vno Episcopo